

תורה אור • פרשת בראשית • מאמר 3

ביאור על הני"ל

ביאור הדברים שלעיל

התורה והמצוות, אף שהן מלובשות בעניינים גשמיים, הן חכמתו ורצונו של ה' עצמו, ומאחדות עמו באופן שאין נשמה נבראת יכולה להיות מאוחדת עמו; הן ממשיכות את האחדות של אצילות אל העולמות התחתונים, ולעמיד לבוא הן יתעלו עוד יותר, אל עולם העקודים שיתגלה ב"שמים החדשים ובארץ החדשה".

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

likuteitorah.com/he/torah-ohr/bereishis/3/

הנקודה

התורה והמצוות, אף שהן מלובשות בעניינים גשמיים, הן חכמתו ורצונו של ה' עצמו, ומאחדות עמו באופן שאין נשמה נבראת יכולה להיות מאוחדת עמו; הן ממשיכות את האחדות של אצילות אל העולמות התחתונים, ולעיתיד לבוא הן יתעלו עוד יותר, אל עולם העקודים שיתגלה ב"שמים החדשים ובארץ החדשה".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

בהמשך להבטחתו של ישעיהו שכמו השמים והארץ החדשים, כך "זרעכם ושמכם" יעמדו, המאמר שואל לשם מה יורדת הנשמה לגוף: למעלה היא כבר אהבה ויראה את ה', ואילו התורה, שירדה והתלכשה בעניינים גשמיים, נראית תלויה באהבה ויראה כדי "לעוף למעלה". התשובה מבחינה בין אצילות, שנקראת "בשמי", שבה האורות והכלים מאוחדים עם אין סוף, לבין בריאה ולמטה, שנאמר עליהן "לכבודי בראתיו", ומקבלות את אור ה' רק באמצעות לבוש, ובהן נמצאים הכלים השבורים של תהו. תיקונם נעשה בשני שלבים: הרצוא שבתפילה, המפריד בין הטוב לרע ("מין", "ארץ"), והתורה והמצוות, "איברי המלך", הממשיכות את האחדות של אצילות ("מין", "שמים"). מאחר שהנשמה היא נברא, ואילו התורה והמצוות מאוחדות עם ה', הן נעלות מאהבתה ויראתה; האהבה והיראה רק מגלות בהן את אור אין סוף. לעתיד לבוא יתגלה עולם העקודים, פנימיות עתיק, בתור "השמים החדשים והארץ החדשה", וגם התורה ("זרעכם") וקבלת מלכותו של ה' ("שמכם") יתעלו לשם.

מבנה

1	השאלה	¶11-4
פסוק הנושא; ירידת הנשמה נועדה לעלייה באמצעות התורה והמצוות — אך מדוע התורה והמצוות, שירדו לגשמיות ונוקקת לאהבה ויראה כדי להתעלות, נעלות מאהבתה ויראתה של הנשמה למעלה?		
2	"בשמי" ו"לכבודי"	¶5-10
אצילות, שבה האורות ("חיות") והכלים ("גרמוהי") מאוחדים עם אין סוף, לעומת בריאה ולמטה, המקבלות את אור ה' באמצעות לבוש ונשאות נפרדות.		
3	תהו ותיקון: המלאכים והעולמות התחתונים	¶11-14
עבודת המלאכים ברעש גדול; בעולמות התחתונים נמצאים הכלים השבורים של תהו, והם זקוקים לאור חדש מאצילות, הנמשך באמצעות העבודה, כדי להתתקן.		
4	שני שלבים בכירור	¶15-18
הרצוא שבתפילה מפריד בין הטוב לרע ("מין"); התורה והמצוות, איברי המלך, ממשיכות את האחדות העליונה ("מין").		
5	מדוע התורה נעלית מאהבתה ויראתה של הנשמה	¶19-21
הנשמה נבראה ואינה מאוחדת עם ה'; התורה והמצוות הן חכמתו ורצונו. האהבה והיראה מגלות את אור אין סוף שבתורה ו"עושות" את שמו של ה'; ארץ (תפילה) קודמת לשמים (תורה).		

6 העתיד: עולם העקודים

לאחר שהבירור יושלם, פנימיות עתיק — עולם העקודים, שלמעלה מאצילות — תתגלה בתור "השמים החדשים והארץ החדשה", ותביא נשמות חדשות.

7 "זרעכם ושמכם"

התורה היא ה"זרע" שצומח; קבלת מלכותו של ה' היא ה"שם", ששורשו בכתר. שניהם יתעלו לעולם העקודים.

מושגים

אצילות ובריאהאצילות / בריאה

אצילות נקראת "בשמי": אורו של ה' מתקבל בה באחדות שלמה. בריאה ולמטה הן "לכבודי בראתיו": הן מקבלות את האור רק באמצעות לכוש ונשאות נפרדות.

הוא וחיוהי, הוא וגרמוהיאיהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד תיאור אצילות בתיקוני זוהר: האורות ("חיוהי") והכלים ("גרמוהי") מאוחדים שניהם עם אין סוף.

תהו ותיקוןתהו ותיקון

עולם תהו, שכליו נשברו ונפלו לעולמות התחתונים, ועולם התיקון (אצילות), שבו האורות והכלים מסודרים ומאוחדים; העבודה מתקנת את השברים שנפלו.

מ"ן ומ"דמ"ן ומ"ד

"מים נוקבין", ההתעוררות והבירור מלמטה באמצעות התפילה, ו"מים דכורין", ההמשכה מלמעלה באמצעות התורה והמצוות.

רצוארצוא

"הריצה" של הנשמה אל ה' בתפילה, תוך דילוג אף למעלה מהאורות המקיפים; היא מפרידה בין הטוב לרע.

עולם העקודיםעולם העקודים

עולם שלמעלה מאצילות, שבו כל הכוחות "עקודים" בכלי אחד ללא חלוקה; פנימיות עתיק, שתתגלה לעתיד לבוא בתור "השמים החדשים והארץ החדשה".

איברי המלךרמ"ח אברין דמלכא

רמ"ח מצוות עשה, שהן כלים לאורו ולחיותו של ה' עצמו, והן מלוכשות בעניינים גשמיים כדי להעלותם.

קטע 1 • 11-4

השאלה

1 ביאור על הנ"ל

ביאור על הנ"ל

מאמר זה מובא כביאור נוסף למאמר הקודם שבתורה אור. הוא מפתח את הרעיון שנידון שם — כיצד יש להמשיך את האחדות הקיימת בעולם העליון ביותר, אצילות, אל תוך העולמות התחתונים — באמצעות פסוק מישעיהו על "השמים החדשים והארץ החדשה".

2 כי כאשר השמים² החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני כן יעמוד זרעכם ושמכם.

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני, כן יעמוד זרעכם ושמכם".

הפסוק החותם את ספר ישעיהו הוא הנושא המרכזי של המאמר כולו. הנביא מבטיח שכפי שהשמים החדשים והארץ החדשה של העתיד יעמדו לפני ה', כך יעמדו "זרעכם" ו"שמכם" של ישראל. בהמשך המאמר יתבאר כל אחד מהמונחים: השמים והארץ החדשים הם גילוי חדש שלמעלה מסדר העולמות הרגיל, ה"זרע" הוא התורה, וה"שם" הוא קבלת עול המצוות.

הנה נודע תכלית ירידת הנשמה לגוף בעוה"ז שטרם ירידתה היתה כלולה במאצילה ב"ה באהוי"ר כו'.
כי הנפש יש לה שכל ומדות³ כו'.

והנה נודע שתכלית ירידת הנשמה לגוף בעולם הזה היא, שלפני ירידתה הייתה כלולה במאצילה ברוך הוא, באהבה וביראה וכו'. שהרי לנפש יש שכל ומדות וכו'.

הדיון נפתח בהנחה ידועה: לפני ירידתה לגוף הייתה הנשמה קרובה לה', אהבה אותו ויראה ממנו. הדבר התאפשר משום שיש לנשמה שכל הנשמה משלה, שבאמצעותם היא יכולה להבין אלקות ולהגיב באהבה וביראה. אם כן, לשם מה נדרשה הירידה?

3 וירדה ונתלבשה בגוף ונה"ב המעלימי ומסתירי כו' ומלבישים אותה בלבושים צואים.⁴ הן המדות שמצד הקליפה כו'

והיא ירדה והתלבשה בגוף ובנפש הבהמית המעלימים ומסתירים וכו', ומלבישים אותה בלבושים צואים — אלו הן המדות שמצד הקליפה וכו'.

הנשמה ירדה והתעטפה בגוף ובנפש הבהמית, המסתירים את האור האלקי שבה. "הלבושים הצואים" — דימוי מחזון זכריה על הכהן הגדול — הם הרגשות שמקורם בצד הקליפה, כוחות הסתר: אהבה ויראה המופנות לענייני העולם במקום להי'.

שירידה זו צורך עליי היא. כדי לברר בירורין ע"י המשכת התורה והמצוות שבהן מלוכש אור א"ס ב"ה.

וידוע שירידה זו צורך עלייה היא, כדי לברר בירורים על ידי המשכת התורה והמצוות, שבהם מלוכש אור אין סוף ברוך הוא.

ובכל זאת, לירידה יש תכלית נעלית יותר. באמצעות התורה והמצוות, שבהן מלוכש אור אין סוף, הנשמה מבררת — כלומר, מפרידה וממיינת — את הטוב מן הרע בעולם ובתוכה, וכך עולה למדרגה גבוהה מזו שהייתה בה קודם.

4 ובהן ועל ידן יהי גילוי אור אי"ס ב"ה ממש על נפשו כו' כמ"ש במ"א.^{5,6} ולהבין זה

ובהן ועל ידן יהיה גילוי אור אין סוף ברוך הוא ממש על נפשו וכו', כמבואר במקום אחר. ולהבין זאת

באמצעות התורה והמצוות מתגלה על הנשמה אור אין סוף עצמו — ולא רק הארה ממנו. אדמו"ר הזקן מבקש כעת להבין מדוע הדבר כך

שהרי התורה והמצוות אשר לפנינו הן ג"כ בירידות והשתלשלות המדרגות מאור פניו ית' עד שנתלכשו בעניני גשמיים וחומריים שלכן בקשו המלאכים אשר תנה הודך על השמים^{7,8} כו'. ובמה יהיה יתרון מעלתן ממעלת אהוי"ר של הנשמה.

שהרי התורה והמצוות שלפנינו גם הן באו בירידות ובהשתלשלות המדרגות מאור פניו יתברך, עד שהתלכשו בעניינים גשמיים וחומריים; ולכן ביקשו המלאכים "תנה הודך על השמים" וכו'. ובמה תהיה מעלתן על מעלת אהבה ויראה של הנשמה

הקושי הוא שגם התורה שבידינו ירדה דרך כל המדרגות, עד שהיא עוסקת בעניינים גשמיים כגון שוורים ונכסים. הגמרא מספרת שכאשר עלה משה לקבל את התורה, ביקשו המלאכים מה' להשאיר אותה בשמים: "תנה הודך על השמים". אם התורה ירדה כל כך, במה היא גדולה? מאהבה ומיראה הטהורות שהיו לנשמה למעלה

וגם הרי אמרו כי אורייתא בלא דו"ר⁹ לא פרחת לעילא¹⁰ שאהוי"ר הן הגדפין המעלות ומנשאות את התורה. והרי אדרבה נראה שמעלת אהוי"ר גדלה מאד ביתר שאת ממעלת התורה:

וגם הרי אמרו שאורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא, שהרי אהבה ויראה הן הכנפיים המעלות ומרוממות את התורה. ואם כן, אדרבה, נראה שמעלת אהבה ויראה גדולה מאד, ביתר שאת ממעלת התורה

קושי נוסף: בתיקוני זוהר נאמר שתורה ללא אהבה ויראה "אינה פורחת למעלה". האהבה והיראה הן כנפיים המעלות את התורה. אם כן, נראה שאהבה ויראה נעלות בהרבה מן התורה עצמה

קטע 2 • 51-10

"בשמי" ו"לכבודי"

5 אך הענין הוא דכתיב כל הנקרא בשמי¹¹ ולכבודי בראתיו כו'. הנקרא בשמי הוא עולם האצילות שהוא נקרא בשמי ממש.

אך העניין הוא, כמו שכתוב: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" וכו'. "הנקרא בשמי" הוא עולם האצילות, שנקרא בשמי ממש

התשובה מתחילה בפסוק המחלק את הבריאה לשני סוגים: "הנקרא בשמי" ו"נברא לכבודי". אצילות, העולם העליון ביותר, "נקרא בשמי" ממש: הוא עצמו אלקי

ששם שורה אור א"ס ב"ה ממש ומתייחדים עמו בתכלית היחוד דאיהו וחיוהי חד¹² ואיהו וגרמוהי חד שהכל בטל ונכלל באור א"ס ב"ה ממש.

ששם שורה אור אין סוף ברוך הוא ממש, ומתייחדים עמו בתכלית האחדות, כמאמר "דאיהו וחיוהי חד, ואיהו וגרמוהי חד", שהכול בטל ונכלל באור אין סוף ברוך הוא ממש.

באצילות שורה אור אין סוף עצמו, והכול שם מאוחד עמו לחלוטין. כך נאמר בתיקוני זוהר: באצילות ה' אחד עם "חיוהי" — כוחות החיים שלו, האורות — ועם "גרמוהי", איבריו, הכלים. אין שם דבר שחוזה את עצמו כמציאות נפרדת.

ועל כולם נקרא שמו שכולם הם בבחי' א"ס. הגם שאין ערוך אליו ית' (וכנודע שאדם דאצילות נקרי אדם דעשיה בחי' עשי' גשמי') ואפילו עולם האצילות אינו אלא זיו והארה כו'.

ועל כולם נקרא שמו, כי כולם הם בבחינת אין סוף. אף שאין להם ערך אליו יתברך (וכידוע שאדם דאצילות נקרא אדם דעשיה, בבחינת עשיה גשמית), ואפילו עולם האצילות אינו אלא זיו והארה וכו'.

אדמו"ר הזקן מסייג את הדברים: גם אצילות אינה בת השוואה לה' עצמו. כידוע בקבלה, אפילו "אדם דאצילות" — המכנה האלקי של אותו עולם — נחשב ביחס לעצמות ה' כמו העולם הנמוך ביותר, העולם הגשמי. אצילות היא רק זיו של ה', ולא עצמותו.

רק שההארה היורדת ונמשכת שם היא מתאחדת בלי שום פירוד והתחלקות עד שכולם מלאים מן ההארה ההיא. ואין שם תפיסת שום דבר זולת ההארה ההיא.

אלא שההארה היורדת ונמשכת שם מתאחדת בלי שום פירוד והתחלקות, עד שכולם מלאים מן ההארה ההיא; ואין שם שום דבר בפני עצמו מלבד ההארה ההיא.

ייחודו של עולם האצילות הוא שההארה מתקבלת בו ללא פירוד או התחלקות: הכול מלא בה, ושום דבר אינו מצוי שם כמציאות בפני עצמה מלבדה.

כי אצילות מלשון הפרשה^{13,14} כמו ויאצל מן הרוח¹⁵ כו' דגבי משה דתרגומו ואפריש שבודאי לא נתן כל רוחו על הזקנים עד שהגיעו למעלתו ומדרגתו ממש.

כי אצילות הוא מלשון הפרשה, כמו "ויאצל מן הרוח" וכו' אצל משה, שהתרגום שלו "ואפריש". שהרי ודאי לא נתן את כל רוחו על הזקנים, עד שהגיעו למעלתו ולדרגתו ממש.

גם שמו של עולם האצילות מלמד על עניינו. הוא נגזר מהפסוק שבו ה' "האציל" מן הרוח שעל משה ונתן לשבעים הזקנים; התרגום מפרש את המילה "ואפריש". משה לא נתן לזקנים את כל רוחו, באופן שיהיו שווים לו.

אלא שהפריש מרוחו והוריד למטה שיתלבש במדת הזקנים כדי שיתעלו קצת ויוכלו שאת עמו כאחד והיו לאחדים. עם היות שאינם אחדות אחד במהותם ממש מ"מ יכולים הם להתאחד עמו.

אלא שהפריש מרוחו והוריד למטה, כדי שתתלבש במידת הזקנים, וכך יתרוממו מעט ויוכלו לשאת עמו כאחד והיו לאחדים. אף שאינם אחדות אחת בעצם מהותם ממש, מכל מקום הם יכולים להתאחד עמו.

אדרבה, חלק מרוחו הורד והותאם ליכולת הזקנים, כדי שיוכלו להשתתף עמו בנשיאת העול ולהיות "אחד" איתו. הם לא היו אחד איתו בעצם מהותם, אך התאחדו עמו באמצעות החלק מרוחו שקיבלו — בדומה לאצילות, המאוחדת עם ה' באמצעות האור שהיא מקבלת ממנו.

6 והיינו שהם מיוחדים בזיו ואור הנמשך ממנו. כך עולם האצילות הוא שהאציל אור א"ס ב"ה והפריש זיו

והיינו, שהם מיוחדים בזיו ובאור הנמשך ממנו. כך גם בעולם האצילות: הוא האציל את אור אין סוף ברוך הוא והפריש זיו הזקנים התאחדו עם משה באמצעות אור רוחו שהגיע אליהם. בדומה לכך, אצילות היא אור אין סוף שהופרש: הארה שנפרדה ממנו והורדה לעולם.

ואור בעולם ההוא שיהי יכולת בהם לקבל זיו ואור אוא"ס ב"ה הזה בבחינת יחוד שיתיחד הכל בבחינת אור א"ס דהיינו בבחי' אור וזיו הנמשך ממנו.

ואור בעולם ההוא, כדי שתהיה בהם יכולת לקבל את הזיו והאור הזה של אור אין סוף ברוך הוא בבחינת אחדות, כך שהכול יתאחד בבחינת אור אין סוף — כלומר, בבחינת האור והזיו הנמשכים ממנו.

אותה הארה מאפשרת לנמצאים באצילות לקבל את אורו של ה' במצב של אחדות. הכול שם מתאחד עם האין סוף — לא עם עצמותו, אלא עם האור והזיו הנמשכים ממנו.

7 וענין היחוד הוא בבי' בחינות איהו וחיהו איהו וגרמוהי. חיהו הם האורות¹⁶ דהיינו המקורות שמהן נתהוו חכמה וחסד כו'

והייחוד הוא בשתי בחינות: "הוא וחיהו" [ו] "הוא וגרמוהי". "חיהו" הם האורות, כלומר המקורות שמהם מתהווים חכמה וחסד וכו'.

לייחוד שבאצילות יש שני צדדים, כנגד שני חלקי הביטוי שבזוהר. "חיהו" הם האורות — המקורות שמהם מתהווים הספירות, כגון חכמה וחסד.

והמקורות הם אורו וחיות. שבאורו לא שייך עדיין בחי' התחלקות פרטים להיות נקי בשם חכמה או חסד כו'.

והמקורות הם אורות וחיות. באורות עדיין לא שייך ענין של חלוקה לפרטים, עד שייקראו בשם חכמה או חסד וכו'.

האור כשלעצמו פשוט ואינו מחולק: ברמת האורות בלבד עדיין אין מדות מובחנות שאפשר לכנותן "חכמה" או "חסד".

8 וכמ"ש במ"א בענין האורות דאחליפו דוכתייהו¹⁷ אור החסד בכלי הגבורה כו'. וגרמוהי הם הכלים המגבילים את האורות

וכמו שמבואר במקום אחר בענין האורות ש"אחליפו דוכתייהו" — אור החסד בכלי הגבורה וכו'. "גרמוהי" הם הכלים, המגבילים את האורות,

הוכחה לכך שהאורות אינם מחולקים מצד עצמם: הזוהר מדבר על אורות ש"אחליפו דוכתייהו", כך שאור החסד שורה בכלי הגבורה. הדבר לא היה אפשרי אילו האור כבר היה מוגדר כחסד. לעומתם, "גרמוהי" הם הכלים, המעניקים לכל אור את גבולותיו ואת הגדרתו.

שע"י הכלים הם עולים בשם חכמה¹⁸ או חסד כו' ואעפ"כ שורה בהם אור א"ס בבחינת יחוד ונקרא חכמה דא"ס וחסד דא"ס כו'.

שעל ידי הכלים הם נקראים בשם חכמה או חסד וכו'. ואף על פי כן, אור אין סוף שורה בהם בדרך של ייחוד, והם נקראים חכמת אין סוף וחסד אין סוף וכו'.

רק הכלי גורם לכך שאור ייקרא "חכמה" או "חסד". ובכל זאת, באצילות אור אין סוף שורה בכלים באחדות גמורה, ולכן הם נקראים חכמת אין סוף וחסד אין סוף.

שעם היות שנקרא בשם חכמה מ"מ אינה נגבלת בשם גבול ומדה אלא כמאמר אנת הוא חכים¹⁹ ולא בחכמה ידיעא²⁰ כו'.

שאף שנקרא בשם חכמה, מכל מקום אינו מוגבל בשם, בגבול ובמידה, אלא כמו שאומרים: "אנת הוא חכים ולא בחכמה ידיעא" וכו'.

אף שניתן לה שם, חכמת האצילות אינה חכמה מוגבלת ומדידה. כפי שאומר אליהו בתיקוני זוהר, ה' חכם, אך לא בחכמה ידועה — חכמתו מאוחדת עמו.

9 והוא המדע והוא הידוע^{21,22} כו' ולכן נק' עולם האצילות הנקרא בשמי ממש. אבל עולם הבריאה וממנו ולמטה נקרא לכבודי בראתיו כו'.

ו"הוא המדע והוא הידוע" וכו'. לכן עולם האצילות נקרא "בשמי" ממש. אבל עולם הבריאה, וממנו ולמטה, נקרא "לכבודי בראתיו" וכו'.

הרמב"ם כותב שה' הוא הידוע, הידוע והידיעה עצמה — חכמתו אינה דבר נפרד ממנו. לכן האצילות נקראת "בשמי". לעומת זאת, מהבריאה ולמטה העולמות הם רק "לכבודי בראתיו".

כבוד הוא התלבשות וכמאמר אליהו²³ לבושין תקינת לון²⁴ כו' כמו לבוש שאינו מתאחד עם עצמיות כו'.

"כבוד" הוא התלבשות, וכמאמר אליהו: "לבושין תקינת לון" וכו' — כמו לבוש שאינו מתאחד עם עצמותו של הלוכש וכו'.

"כבוד" פירושו כאן לבוש. בתפילת אליהו נאמר שה' "תיקן לבושים" לספירות — העולמות התחתונים קשורים לאור ה' כפי שלבוש קשור לאדם הלוכש אותו: הלוכש אינו אחד עמו.

אלא אדרבה שהעצמיות מתכסה ומתעלם בהן לכלתי הגלות נגלות העצמי כמו שהוא ואין אור העצמות נראה אלא דרך לבוש זה ומ"מ לבושין תקינת לון כו'.

אלא להפך: העצמות מתכסה ומתעלמת בהם, כדי שהעצמות לא תתגלה כפי שהיא. אור העצמות נראה רק דרך לבוש זה, ובכל זאת, "לבושין תקינת לון" וכו'.

הלוכש גם מסתיר את מי שבתוכו, כך שרואים אותו רק דרכו. עם זאת, המילה "תקינת" שבה משתמש אליהו ל"תיקן" פירושה גם "תיקן" או "זיכך".

שהוא תקון כדי שיתגלה אור העצמיות דרך לבוש דוקא שבלתי לבוש לא היה עולם הבריאה יכול לקבל כו'.

כלומר, זהו תיקון, כדי שאור העצמות יתגלה דווקא באמצעות לבוש; בלי לבוש לא היה עולם הבריאה יכול לקבל וכו'.

הלבוש מועיל: בלעדיו הבריאה לא הייתה יכולה לקבל כלל את האור האלוהי; באמצעות הלבוש האור יכול להתגלות אליה

10 ולפי שבלבוש זה מתגלה אור העצמות לכך כתיב וצבא השמים²⁵ לך משתחווים שבטלים כו'. ומחמת שאינו מתגלה

ומכיוון שבלבוש זה מתגלה אור העצמות, לכן נאמר: "וצבא השמים לך משתחווים" — שהם בטלים וכו'. ומכיוון שאינו מתגלה

מכיוון שאור ה' מתגלה באמצעות לבוש זה, המלאכים שבבריאה — "צבא השמים" — משתחווים לו: הם בטלים בפני האור שהם תופסים...
אך מכיוון שהאור מגיע אליהם רק באמצעות לבוש

אלא בבחי' לבוש לכך הם בבחי' פירוד ומשם יפרד²⁶ טורי דפרודא כו' שאינם מתאחדים כבאצילות:

אלא בבחינת לבוש, לכן הם בבחינת פירוד, ו"משם יפרד" — טורי דפרודא וכו', שהרי אינם מתאחדים כפי שהם מתאחדים באצילות:

הם נשארים ישויות נפרדות. הפסוק על הנהר ש"משם יפרד" לארבעה ראשים מתפרש בזוהר כנקודה שבה מתחיל תחום הפירוד — "טורי... דפרודא". בשונה מהאצילות, הנבראים שבבריאה אינם מאוחדים עם ה'

קטע 3 • 111-14

תהו ותיקון: המלאכים והעולמות התחתונים

11 והנה נודע עבודת המלאכים²⁷ שעומדים מששת ימי בראשית ברום עולם ומשמיעים ביראה כו' אריה שאג²⁸ הוא מיכאל פני אריה אל הימין²⁹ וכד איהו שאיג שאגין לגביי ש"ע אלפין אריות כו' שהן מחנה מיכאל כו'.

והנה ידועה עבודת המלאכים, שעומדים מששת ימי בראשית ברום עולם ומשמיעים ביראה וכו'. "אריה שאג" — זהו מיכאל, "פני אריה אל הימין"; וכאשר הוא שואג, שואגים אליו שלוש מאות ושבעים אלף אריות וכו', והם מחנה מיכאל וכו'.

עבודת המלאכים מתוארת בתפילת הבוקר: הם עומדים "ברום עולם" ומשמיעים ביראה את קדושת ה'. אדמו"ר הזקן מביא תיאור בסגנון הזוהר: "אריה שאג" רומז למלאך מיכאל, שהוא פני האריה שבצד ימין במרכבת יחזקאל; כשהוא שואג, שלוש מאות ושבעים אלף האריות שבמחנהו שואגים עמו.

12 וצריך להבין מהו עבודתם ואיך נחשבת עבודה להם מה שבטלים בהשגתם חיותם וקיומם מאין ליש מאחר שכך היא השגתם ולמה שואגים ומרעישים. איזה חידוש נתחדש להם בהשגתם זו ומה הם משתוקקים ונכספים.

וצריך להבין מהי עבודתם, וכיצד נחשב להם לעבודה מה שהם בטלים בהשגתם שחיותם וקיומם באים מאין ליש, מאחר שזו השגתם; ולמה הם שואגים ומרעישים? איזה חידוש התחדש להם בהשגה זו, ולמה הם משתוקקים וכוספים?

השאלה היא: המלאכים תופסים מטבעם את האופן שבו מציאותם באה מהי מאין ליש, ולכן הם בטלים לפניו. אם זהו פשוט טבעם, כיצד הדבר נחשב "עבודה"? ולמה הם שואגים ברעש כזה — מהו החידוש שהם תופסים, ולמה הם משתוקקים?

אך העניין הוא כי הנה עולם האצילות הוא עולם התקון שנתקן כבר להיות האורות והכלים בבחי' איהו וגרמוהי חד כו' כנ"ל. משא"כ עולמוי' ביי"ע הם משבה"כ שבעולם התהו שנפלו בביי"ע.

אך העניין הוא, שעולם האצילות הוא עולם התיקון, שכבר תוקן כך שהאורות והכלים הם בבחינת "איהו וגרמוהי חד" וכו', כנזכר לעיל. לא כן עולמות ביי"ע, שהם משברי הכלים שבעולם התהו שנפלו לביי"ע.

התשובה מתחילה כך: האצילות היא "עולם התיקון", שבו האורות והכלים כבר מאוחדים. לעומת זאת, בריאה, יצירה ועשיה כוללות את שברי הכלים של עולם התהו שקדם להן; הכלים נשברו משום שהאורות שהיו בהם היו עזים מכדי שיוכלו להכילם, ונפלו לעולמות התחתונים האלה.

13 ולכן צ"ל עבודה תמה³⁰ להמשיך בהם בחי' תקון מעולם האצילות כדי שגם הם יתעלו ויתאחדו.

לכן נדרשת עבודה שלמה כדי להמשיך בהם בחינה של תיקון מעולם האצילות, כך שגם הם יתעלו ויתאחדו.

מכיוון שהעולמות התחתונים מורכבים משברים של תהו, הם זקוקים ל"עבודה שלמה": מאמץ שממשיך אליהם את הסדר המתוקן של עולם האצילות, כדי שגם הם יתרוממו ויתאחדו עם האלוקות.

ולא די באור וחיות הנמשך דרך מסך והתלבשות כסדר ירידת והשתלשלות המדר' כמו שהוטבע בטבע יצירת העולם להיות מדרגה אחר מדרגה אבי"ע שעולם הבריאה הוא בבחי' פירוד טורי דפרודא כו'.

ואין די באור ובחיות הנמשכים דרך מסך ובהתלבשות, לפי סדר הירידה והשתלשלות של המדרגות — כפי שהוטבע בטבע בריאת העולם, מדרגה אחר מדרגה, אצילות, בריאה, יצירה ועשיה — כך שעולם הבריאה הוא במצב של פירוד, "טורי דפרודא" וכו'.

הזרימה הרגילה של החיות האלוהית לעולם הבריאה — כשהיא עוברת דרך מסך ומתלבשת, מדרגה אחר מדרגה, כפי שמבנה הבריאה קובע — אינה מספיקה. לפי הסדר הטבעי הזה, עולם הבריאה נשאר עולם של פירוד, "טורי דפרודא".

אלא צריך להמשיך אור חדש מלמעלה עד שיוכלל עולם הבריאה בבחינת עולם האצילות ממש. כי עולמות ביי"ע הם אשר ברא³¹ ה' לעשות ולתקן^{32,33} מה שלא נתקן כך בסדר השתלשלות בשעת בריאת עולם

אלא צריך להמשיך אור חדש מלמעלה, עד שעולם הבריאה ייכלל ממש בבחינת עולם האצילות. שכן עולמות בריאה, יצירה ועשיה הם אלה ש"ברא ה' לעשות" — לתקן את מה שלא נתקן כך בסדר ההשתלשלות בשעת בריאת העולם.

נדרש אור חדש מלמעלה, שירומם את עולם הבריאה ויכלול אותו באחדות של עולם האצילות עצמו. זהו פירוש "ברא ה' לעשות": העולמות התחתונים נבראו כדי שיהיה צורך "לעשות" בהם, כלומר לתקן אותם, ולהשלים את מה שסדר הבריאה הטבעי הותיר בלתי מתוקן.

וגם עולם העשיי שהוא התחתון מכולם מלך בעל חנן בן עכבור³⁴ הנה אחיז וימלך תחתיו הדר³⁵ כו' שהוא עולם התקון.

וכן גם בעולם העשיה, שהוא הנמוך מכולם: "וימלוך בעל חנן בן עכבור", ואחר כך "וימלוך תחתיו הדר" וכי', והוא עולם התקון.

הקבלה מפרשת את רשימת מלכי אדום, "אשר מלכו בארץ אדום לפני מלוך מלך לבני ישראל", כמתארת את עולם התוהו: כל אחד מהמלכים "מלך ומת", כלומר התמוטט. על האחרון, הדר, לא נאמר שמת, והוא מסמן את ראשית התקון. אדמו"ר הזקן מקשר את בעל חנן, המלך שקדם לו, לעולם העשיה, העולם הנמוך ביותר — ומכאן שאפילו עולם העשיה עתיד להגיע לתקון.

וזהו דרך כלל כל העבודה בעולמות ביי"ע להיות שהם מבחי' שבה"כ שנפלו מעולם התוהו בבי"ע וצריכים תקון להתעלות ולהתכלל באצילות. והתקון הוא על ידי עבודה:

וזהו, באופן כללי, עניינה של כל העבודה בעולמות בריאה, יצירה ועשיה: מאחר שהם מבחינת שבירת הכלים שנפלו מעולם התוהו לעולמות בריאה, יצירה ועשיה, הם זקוקים לתקון כדי להתעלות ולהיכלל באצילות. והתקון נעשה באמצעות עבודה

וזה סיכום העבודה כולה בעולמות התחתונים: מצויים בהם הכלים השבורים של עולם התוהו, ויש לתקנם כדי שיעלו וייכללו באצילות. התקון הזה נעשה רק באמצעות עבודה.

14 והנה בעוה"ז הגשמי שהוא מגושם כמו עפר מן האדמה ואעפ"כ מפני שיש בו חיות רוחני מעפר העליון שבעולם התוהו שלפני אצ"י יש בו יכולת להתתקן.

והנה העולם הזה הגשמי גם כעפר מן האדמה, ואף על פי כן, מכיוון שיש בו חיות רוחנית מעפר העליון שבעולם התוהו, שלפני האצילות, יש בו יכולת להתתקן.

אפילו את העולם הגשמי והגס שלנו אפשר לתקן, מפני שהחיות שלו נובעת מ"העפר העליון" של עולם התוהו — המדרגה הנמוכה ביותר של אותו עולם נשגב, שלמעלה מעולם האצילות. ככל שמקורו של דבר גבוה יותר, כך הוא עשוי ליפול למטה יותר, ובכל זאת נשאר בו האפשרות לשוב ולהיתקן.

והנה ענין התקון היינו בירור הרע מן הטוב להסיר הסיגי' והפסולת כדי שיוכל הטוב לעלות.

והנה ענין התקון הוא בירור הרע מן הטוב — הסרת הסיגים והפסולת — כדי שהטוב יוכל לעלות.

תיקון פירושו "בירור": הפרדת הטוב מן הרע המעורב בו, בדומה להתכת מתכת כדי להוציא ממנה את הסיגים, וכך לאפשר לטוב לעלות למקורו.

שני שלבים בבירור

15 והנה בבריאה רובו טוב^{36,37} כו' עד בעשי רובו רע ומעורב כו'. וצריך עבודה תמה גם לבחי' זו להפריד

הרע ובירור זה נעשה

והנה בעולם הבריאה רובו טוב וכו', ועד שבעולם העשיה רובו רע ומעורב וכו'. גם לבחינה זו נדרשת עבודה שלמה, כדי להפריד את הרע. ובירור זה נעשה

העולמות התחתונים נבדלים זה מזה בכמות הרע המעורב בהם: בעולם הבריאה הרוב טוב, וכן הלאה עד עולם העשיה, שבו הרע הוא הרוב והוא מעורב בטוב. הפרדת הרע דורשת עבודה יסודית בכל מדרגה.

ע"י סדר התפלה שעדי"ז נתקן כל סדר התפלה והיינו ע"י בחי' רצוא אם ישם אליו לבו³⁸ כו'.

על ידי סדר התפילה, שכן כל סדר התפילה תוקן בהתאם לכך; כלומר, על ידי בחינת רצוא, ככתוב "אם ישם אליו לבו" וכו'.

הבירור הזה נעשה באמצעות התפילה, שכל סדרה נועד לכך. התפילה פועלת באמצעות רצוא — כמיהת הנשמה לפרוץ את גבולותיה ולרוץ אל ה'. הפסוק מאיוב, "אם ישם אליו לבו", מתאר את כמיהת הנשמה להיכלל בה'.

16 ורצוא זה היינו מ"ש כי בכה ארוץ³⁹ כו' אדלג שור. שור פי' חומה דהיינו בחי' מקיפים ואדלג שור ר"ל

שאדלג למעלה מבחי' כל המקיפים מחמת בחי' רצוא לדבקה בו בא"ס ב"ה ממש

ורצוא זה הוא מה שנאמר "כי בכה ארוץ" וכו', "אדלג שור". "שור" פירושו חומה, כלומר בחינת המקיפים; ו"אדלג שור" פירושו שאדלג למעלה מכל בחינת המקיפים, מכוח הרצוא להידבק בו, באין סוף ברוך הוא ממש.

דברי דוד המלך "אדלג שור" מתארים את הרצוא. ה"שור", כלומר החומה, הוא המקיפים המקיפים את העולמות; מתוך כמיהתה, הנשמה מדלגת אפילו מעבר להם, ומבקשת להידבק בעצמותו האין-סופית של ה'.

שהוא למע' מגדר עלמין ואינו לא בבחי' ממלא ולא בבחי' סוכב כו' וכל עולם האצי' עולם הברודים נקרא אדם דעשיה בלבד ואדם דיצירה עולם הנקודים כו'.

שהוא למעלה מגדר העולמות, ואינו בבחינת ממלא או בבחינת סוכב וכו'. וכל עולם האצילות, עולם הברודים, נקרא רק אדם דעשיה; ואדם דיצירה הוא עולם הנקודים וכו'.

העצמות היא למעלה מכל העולמות — למעלה הן מבחינת ממלא כל עלמין, האור הממלא את העולמות, והן מבחינת סוכב כל עלמין, האור המקיף אותם. ביחס אליה, אפילו עולם האצילות — עולם הברודים, "העולם המנומר" של התיקון — נחשב רק למדרגה הנמוכה ביותר, "אדם דעשיה"; ועולם הנקודים הקדום יותר הוא "אדם דיצירה".

17 ומרצוא זה יתפרדו כל פועלי און⁴⁰ כמ"ש רוממות אל בגרונם⁴¹ וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגוים⁴² כו'.

ומכוח רצוא זה "יתפרדו כל פועלי און", ככתוב "רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגוים" וכו'.

הרצוא הזה הוא שמפריד את הרע מן הטוב. התהילים מתארים זאת: "יתפרדו כל פועלי און"; ולמי ש"רוממות אל בגרונם" יש "חרב פיפיות" בידם — ההכרה ברוממות ה' היא עצמה כלי הנשק הכורת את הרע.

ועד"ז הוא כל סדר תפלה שהיא בכללה רוממות אל כו' ולכן בה ועל ידה נעשה הבירור והפירוד הטוב מהרע וזו היא עבודת התפלי ברצוא שהיא בירור המ"ן.

ועל דרך זו בנוי כל סדר התפילה, שכולו "רוממות אל" וכו'. לכן באמצעותה ועל ידה נעשים הבירור וההפרדה של הטוב מן הרע. וזוהי עבודת התפילה ברצוא, שהיא בירור המ"ן.

כל התפילה היא "רוממות אל", ולכן היא האמצעי להפריד את הטוב מן הרע. במונחי הקבלה, זהו בירור המ"ן, "מים נוקבין": התעוררות והעלאה מלמטה.

אבל בירור המ"ד שהיא ההמשכ' עליונה שמעולם האצ"י להיות ביטול והתכללות כבאצ"י ממש בחי' יחוד עליון אשר שם איהו וחיהו חד איהו וגרמוהי חד חד ממש.

אבל בירור המ"ד — ההמשכה העליונה מעולם האצילות, המביאה לביטול ולהתכללות כפי שהם ממש באצילות, בבחינת יחוד — עליון, ששם "איהו וחיהו חד, איהו וגרמוהי חד", אחד ממש

התהליך המשלים הוא המ"ד, "מים דכורין": המשכה מלמעלה, מעולם האצילות, שמביאה את העולמות התחתונים לאחדות המלאה של עולם האצילות — שבה האורות והכלים מאוחדים לחלוטין עם ה'

זה נעשה ע"י תורה ומצות שהן הן המשכות מבחי' יחוד עליון דאורייתא וקוב"ה כולא חד.

נעשה על ידי תורה ומצות, שהן עצמן המשכות מבחינת יחוד עליון, שכן "אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד".

ההמשכה מלמעלה נעשית באמצעות תורה ומצות, משום שמקורן ביחוד העליון עצמו: הוזהר אומר ש"התורה והקדוש ברוך הוא כולא חד".

18 ורמ"ח פקודים הם רמ"ח אברין דמלכא⁴³ אברין ממש שהן כלים לאור וחיות הנמשך ומלוכש ומתפשט בהם מאא"ס ב"ה ממש

ורמ"ח פקודין הם רמ"ח אברין דמלכא — איברים ממש, שהם כלים לאור ולחיות הנמשכים, מתלכשים ומתפשטים בהם מאור; אין סוף ברוך הוא ממש

תיקוני זוהר מכנה את רמ"ח מצוות עשה רמ"ח "איברין דמלכא". כשם שאיברי האדם הם כלים לנשמתו, כל מצווה היא כלי לאור ולחיות של ה' עצמו — ממש "איבריו".

אלא שירדו ונתלבשו בעניינים גשמיים בשביל גשמיות העוה"ז וחומריותו כדי להעלותם ושתכלל גם חיות גשמיו' העוה"ז באור וחיות העליון ולכך הוצרך חיות העליון לירד ולהתגשם כ"כ.

אלא שהם ירדו והתלבשו בעניינים גשמיים, בשביל הגשמיות והחומריות של העולם הזה, כדי להעלותם וכדי שגם החיות הגשמית של העולם הזה תיכלל באור ובחיות העליונים. ולשם כך היה על החיות העליונה לרדת ולהתגשם במידה כה רבה

המצוות התלבשו בדברים גשמיים, כגון תפילין מעור וציצית מצמר, לשם מטרה: להעלות את הגשמיות עצמה ולכלול את החיות שלה באור העליון. משום כך נדרשה החיות האלוהית לרדת נמוך כל כך

קטע 5 • 191-21

מדוע התורה נעלית מאהבתה ויראתה של הנשמה

19 ובזה יובן יתרון ומעלת עסק התורה וקיום המצוות בעוה"ז יותר מדו"ר של הנשמה טרם ירידתה

ובכך יובן היתרון והמעלה של העיסוק בתורה וקיום המצוות בעולם הזה על פני אהבתה ויראתה של הנשמה קודם ירידתה

כעת אפשר להשיב על השאלה שבפתיחה: מדוע תורה ומצוות בעולם הזה נעלות על אהבתה ויראתה של הנשמה לפני שירדה לעולם

כי הנשמה עם היות שהדו"ר שלה גבוהים ונעלים מאד ביתר שאת אפי' מן המלאכים שבעולם ההוא בכל עולם ועולם לפי מה שהוא כנודע שהמלאכים הם מחיצוניות העולמות והנשמות הן מבחי' פנימיות.

שהרי אף שאהבתה ויראתה של הנשמה נעלות ורמות מאוד, במידה מופלגת, אפילו יותר משל המלאכים שבעולם ההוא, בכל — עולם ועולם לפי עניינו; כידוע, המלאכים הם מהחיצוניות של העולמות, ואילו הנשמות הן מבחינת הפנימיות שלהם

אהבתה ויראתה של הנשמה למעלה נעלות מאוד, ואף גבוהות מאלו של המלאכים בכל עולם, משום שהמלאכים נובעים מההיבט החיצוני של העולמות, ואילו הנשמות נובעות מההיבט הפנימי שלהם

עכ"ז מאחר שהנשמה היא בחי' נברא ומחודש יש מאין אינה מיוחדת במאצילה ב"ה כיחוד תורה ומצות דאורייתא וקוב"ה כולא חד⁴⁴ ממש ורמ"ח מצות הן רמ"ח אברין דמלכא⁴⁵ ממש שהן הן חכמתו ורצונו ממש והוא המדע כו'.⁴⁶

אף על פי כן, מאחר שהנשמה היא נברא, שחודש והתהווה יש מאין, היא אינה מיוחדת במאצילה, ברוך הוא, כמו התורה והמצוות, שהרי "אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד" ממש; ורמ"ח המצוות הן רמ"ח איבריו של המלך ממש, שהרי הן הן חכמתו ורצונו ממש, והוא המדע כו'.

ובכל זאת, הנשמה היא נברא שהתהווה יש מאין, ולכן אינה אחד עם ה'. התורה והמצוות, לעומת זאת, הן חכמתו ורצונו של ה' עצמו, והן אחד עמו, כפי שהוא אחד עם הידיעה. לכן התורה והמצוות בעולם הזה יוצרות אחדות עם ה' שנברא, נעלה ככל שיהיה, אינו יכול להשיג בכוחות עצמו

20 ומי"מ אורייתא בלא דו"ר לא פרחא לעילא^{47, 48} כי מאחר שירדה ונתלבשה בעניינים גשמיים הרי היא מקושרת למטה והרי היא בבחי' ירידה מאור פניו ית'.

ובכל זאת, תורה בלא אהבה ויראה אינה פורחת למעלה. שכן מאחר שירדה והתלבשה בעניינים גשמיים, היא קשורה למטה ונמצאת במצב של ירידה מאור פניו ית'.

כעת עולה השאלה השנייה: מדוע תורה ללא אהבה ויראה אינה "פורחת למעלה"? משום שהתורה ירדה והתלבשה בעניינים גשמיים, ולכן היא קשורה לעולם שלמטה ונמצאת במצב של ירידה מאור פניו של ה'.

אבל ע"י דו"ר הנה הוא ממשיך אור א"ס ב"ה המלוכש בתורה בבחי' יחוד גמור להיות אורייתא וקוב"ה כולא חד וכנודע מ"ש במ"א בענין עסק התורה לשמה דע"ז אמרו מעלה אני עליהם כאלו עשאוני.⁴⁹

אבל באמצעות אהבה ויראה ממשיכים את אור אין סוף, ברוך הוא, המלוכש בתורה, בבחינת ייחוד גמור, כך ש"אורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד". וכידוע ממה שנתבאר במקום אחר בענין העיסוק בתורה לשמה, שעל כך אמרו: "מעלה אני עליהם כאילו עשאוני".

האהבה והיראה מגלות את אור אין סוף הגנוז בתורה ומביאות לייחוד מלא עם ה'. לכן אין הן נעלות מן התורה; הן האמצעי שמגלה את האלוהות שכבר מצויה בה. כאן מובא מאמר חז"ל על לימוד תורה "לשמה": ה' אומר, "מעלה אני עליהם כאילו עשאוני".

עשאוני ממש שע"י עסק התורה נמשך הוי"ו של שם הוי"ה ב"ה שהוא ת"ת וע"י המצות וכללותן היא מצות הצדקה נמשך ה"א של שם הוי"ה כנודע ודרך כלל

"עשאוני" ממש: באמצעות העיסוק בתורה נמשכת הוי"ו של שם הוי", שהיא תפארת; ובאמצעות המצוות, שהכלל הכולל אותן הוא מצות הצדקה, נמשכת ה"א של שם הוי", כידוע. ובכלל

אדמו"ר הזקן מפרש את "עשאוני" כפשוטו: לימוד התורה ממשיך את הוי"ו של שם הוי", שהיא תפארת, והמצוות — שהצדקה מסכמת אותן — ממשיכות את ה"א האחרונה של שם הוי". כך התורה והמצוות "בונות" את השם האלוהי.

ע"י תורה ועבוד' וגמ"ח נמשכו ג' קוין חח"ן כימין כו' והן ג' ווי"ן מויסע ויבא ויט כו' שהווי"ן הם המשכות מהיודי"ן שבראש הווי"ן כו':

באמצעות תורה, עבודה וגמילות חסדים נמשכים שלושת הקווים — חח"ן שבימין כו'; והם שלוש הווי"ן של "ויסע", "ויבא", "ויט" כו', שכן הווי"ן הן המשכות מהיודי"ן שבראש הווי"ן כו'.

באופן כללי יותר, שלושת עמודי העולם — תורה, עבודה (תפילה) וגמילות חסדים — ממשיכים את שלושת הקווים של הספירות, כגון הקו הימני הכולל חכמה, חסד ונצח. הם מקבילים לשלושת הפסוקים הפותחים במילים "ויסע", "ויבא" ו"ויט" (שמות יד, יט-כא); כל אחד מהם פותח באות וי"ו, שצורתה מבטאת המשכה מן היוד שבראש

21 והנה בבחי' זו ארץ קדמה לשמים.⁵⁰ ארץ הוא בחי' רצוא שבתפלה דהיינו בירור המ"ן תחלה

; ובבחינה זו הארץ קדמה לשמים. "ארץ" היא בחינת הרצוא שבתפילה, כלומר בירור המ"ן תחילה

חז"ל נחלקו אם השמים או הארץ נבראו תחילה; בית הלל אומרים שהארץ קדמה. בעבודת ה', "ארץ" — הרצוא שבתפילה, בירור המ"ן העולה מלמטה — אכן צריכה לבוא תחילה.

ואח"כ שמים היינו השפעת המ"ד ע"י תו"מ כי השמים הם בחי' משפיעים כמ"ש המכסה שמים בעבים⁵¹
המכין לארץ מטר כו'

ואחר כך "שמים", כלומר השפעת המ"ד באמצעות תורה ומצוות. שהרי השמים הם בבחינת משפיעים, כמו שכתוב: "המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר" כו',

לאחר מכן באים "השמים": ההשפעה מלמעלה, מ"ד, הנמשכת באמצעות התורה והמצוות. השמים הם במהותם משפיעים, כפי שמתאר הפסוק את השמים המורידים גשם על הארץ.

למטר השמים⁵² כו' להיות המ"ד מברר את המ"ן להעלות עד שיוכלל גם בחי' העשיה בבחי' אצ"י דאיהו וחיוהי חד כו'.

"למטר השמים" כו' — כדי שהמ"ד יברר את המ"ן ויעלה אותו, עד שגם בחינת עשיה תיכלל בבחינת אצילות, ששם איהו וחיוהי חד כו'.

ארץ ישראל "שותה מים למטר השמים". השפע מלמעלה מברר את מה שהעבודה מלמטה העלתה, עד שגם עשיה נכללת באחדות של אצילות.

קטע 6 • 221-26

העתיד: עולם העקודים

22 וצ"ל קדימת בירור המ"ן תחלה כדי שאח"כ יבא בירור המ"ד לברר את המ"ן משא"כ בלי העלאת מ"ן
אין כח במ"ד לברר כו'.

וצריך שכירור המ"ן יקדים ויבוא תחילה, כדי שלאחר מכן יבוא בירור המ"ד לברר את המ"ן; ואילו בלי העלאת מ"ן אין למ"ד כוח לברר כו'.

הסדר חשוב: האתערות דלתתא — המ"ן, העלייה באמצעות התפילה — צריכה לבוא תחילה. בלעדיה אין לשפע מלמעלה, המ"ד הנמשך באמצעות התורה והמצוות, על מה לפעול, והוא אינו יכול לברר.

וזו היא עבודתנו כל ימי משך הגלות שהרע גובר וצ"ל בירור הרע ולהפרידו מן הטוב.

וזוהי עבודתנו במשך כל ימי הגלות, שבה הרע גובר, וצריך לברר את הרע ולהפרידו מן הטוב.

עבודה זו, בת שני השלבים, היא תפקידנו לאורך הגלות, שבה הרע חזק ויש להפרידו מן הטוב.

אבל לע"ל בביאת משיח ב"ב כשיושלם ויוגמר כל הבירור ויקויים בלע המות לנצח⁵³ ואת רוח הטומאה אעביר⁵⁴ כו' שאז יהי הכל בבחי' עולם התקון כבאצי' ממש שיהי' יחוד והתכללות למטה כמו למעלה.

אבל לעתיד לבוא, בביאת משיח במהרה בימינו, כשיושלם ויגמר כל הבירור, ויתקיימו "בלע המות לנצח" ו"ואת רוח הטומאה אעביר" כו' — אז יהיה הכול בבחינת עולם התיקון, ממש כמו באצילות, ויהיו למטה ייחוד והתכללות כמו למעלה.

כאשר יבוא המשיח יושלם הבירור: המוות יבוטל והטומאה תוסר, כפי שהבטיחו הנביאים. אז תהיה הבריאה כולה במצב של תיקון, מאוחדת עם ה' למטה כשם שאצילות מאוחדת עמו למעלה.

הנה התכלית הוא שיאיר ויתנוצץ גילוי אור עולם העקודים שלמעלה מעולם האצי' כמ"ש הנה ישכיל עבדי⁵⁵ ירום ונשא וגבה מאד.

והנה התכלית היא שיאיר ויתנוצץ גילוי אור עולם העקודים, שלמעלה מעולם האצילות, כמו שכתוב: "הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד".

אך גם זו אינה התכלית הסופית. התכלית היא גילוי עולם העקודים, מדרגה גבוהה מאצילות. תיאור המשיח בישעיהו כ"נשא וגבה מאד" — שלושה ביטויים הולכים ועולים — רומז לגילוי זה, שלמעלה מאצילות.

23 וזהו פנימי עתיק שיתגלה ואז יהי התנוצצות נשמות חדשות שאין בהם בחי' ברור.

וזהו פנימיות עתיק, שתתגלה; ואז תהיה התנוצצות של נשמות חדשות שאין בהן בחינת ברור.

עולם העקודים מקביל ל"פנימיות עתיק" — המדרגה הפנימית ביותר של הרצון האלוקי, שטרם התגלתה. גילוייה יביא "נשמות חדשות", נשמות שמעולם לא היו חלק מתערובת הטוב והרע ולכן אינן זקוקות לברור.

דהנה כל הנשמות אשר מעולם הן שנכללו באדה"ר⁵⁶ שצריכים ברור ותקון והן הן שירדו מחיצוני עתיק שנשתלשלו בסדר המדרגות ומה שהוא מסודר כבר בסדר ההשתלשלות אין זה חידוש

שהרי כל הנשמות שהיו מאז ומעולם נכללו באדם הראשון, והן צריכות ברור ותיקון; והן הן שירדו מחיצוניות עתיק והשתלשלו בסדר המדרגות. ומה שכבר מסודר בסדר ההשתלשלות אינו חידוש

כל הנשמות עד ימינו נכללו באדם הראשון והושפעו מחטאו, ולכן הן זקוקות לברור. הן ירדו מהחיצוניות של עתיק דרך סדר המדרגות. מה שכבר מצוי בתוך הסדר הזה אינו יכול, מעצם טבעו, להיות דבר חדש.

אבל חידוש נשמות הוא מלמעלה מן ההשתלשלות מה שלא ירד ונשתלשל עדיין והוא מפנימי עתיק שלא בא לידי גילוי בסדר השתל'

אבל חידושן של נשמות הוא מלמעלה מן ההשתלשלות, ממה שעדיין לא ירד ולא השתלשל; מקורו בפנימיות עתיק, שעדיין לא באה לידי גילוי בסדר ההשתלשלות.

נשמות שהן באמת "חדשות" חייבות לבוא מלמעלה מסדר ההשתלשלות — מפנימיות עתיק, שמעולם לא התגלתה בתוכו.

כי סדר ההשתלשלות הוא שמחיצוניות שבעליון נעשה פנימי למטה. אבל פנימי עליון אינו יורד ומשתלשל כלל.

שהרי סדר ההשתלשלות הוא שמחיצוניותו של העליון נעשית פנימיותו של התחתון; אבל פנימיות העליון אינה יורדת ומשתלשל כלל.

הכלל בסדר ההשתלשלות הוא שרק ההיבט החיצוני של מדרגה עליונה נעשה הליכה הפנימית של המדרגה שמתחתיה. ההיבט הפנימי של המדרגה העליונה ביותר אינו יורד כלל — ולכן גילוי יהיה דבר חדש לחלוטין.

24 ולע"ל יהי גילוי אור חדש הזה שלמעלה מסדר ההשתלשלות. והוא עולם העקודים שלפני האצי. כי באצי שהוא עולם התיקון נתקן ונסדר

ולעתיד לבוא יהיה גילוי של האור החדש הזה, שלמעלה מסדר ההשתלשלות; והוא עולם העקודים, הקודם לאצילות. שהרי באצילות, שהוא עולם התיקון, הכול תוקן וסודר

האור החדש שלעתיד לבוא הוא עולם העקודים, שקדם לאצילות. באצילות, עולם התיקון, הכול מסודר בדרך הנחוצה לסדר ההשתלשלות.

כמו שראוי להיות השתלשלות בהתחלקות המדרגות חכמה וחסד כו' כמאמר אנת הוא חכים^{57, 58} אלא ולא בחכמה ידיעא שנמשך אור א"ס בחכמה.

כפי שראוי לסדר ההשתלשלות להיות, בחלוקה למדרגות — חכמה וחסד כו', כמאמר: "אנת הוא חכים", אך "ולא בחכמה ידיעא" — כלומר, שאור אין סוף נמשך בחכמה

סדר זה פירושו חלוקה למדות מובחנות, חכמה, חסד וכן הלאה. בדברי אליהו "אנת הוא חכים" מתוארת התלבשות אור אין סוף בחכמה; "ולא בחכמה ידיעא" פירושו שבאצילות חכמה זו עדיין מאוחדת עמו.

25 וזהו אנת הוא אור א"ס ב"ה שנתלבש בבחי' חכים כו'. וכן בכל הבחי' אנת הוא מבין כו' צדיק ה' בכל דרכיו⁵⁹ וחסיד כו'.

וזהו [הפירוש של] "אתה הוא": אור אין סוף, ברוך הוא, שהתלבש בבחינת "חכם" וכו'. וכן בכל הבחינות: "אתה הוא מבין" וכו'; "ה' צדיק בכל דרכיו וחסיד" וכו'.

"אתה חכם" פירושו שאור אין סוף מתלבש במידת החכמה; וכך גם ביחס לבינה ולשאר המידות. גם הפסוק "ה' צדיק בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו" מונה מידות שונות.

והן מקורות לחכמה וחסד דבריא שהן חכמה ידיעא וחסד ידיעא כו' אבל עולם העקודים הוא התכללות כל הכחות וכל הבחי' ועקוד בכלי א' כו'

והן מקורות לחכמה ולחסד דבריא, שהן חכמה ידועה וחסד ידוע וכו'. אבל עולם העקודים כולל את כל הכחות ואת כל הבחינות, כשהם עקודים בכלי אחד וכו'.

המידות האלה שבאצילות הן המקורות לחכמה ולחסד דבריא, שהן חכמה וחסד "ידועים" ומוגדרים. לעומת זאת, עולם העקודים כולל את כל הכחות כשהם "עקודים" יחד בכלי אחד.

כלי התחלקות שם חכמה וחסד כלל וגילוי זה נקרא שמים חדשים וארץ חדשה אשר אני עושה.

כלי חלוקה כלל לשמות חכמה וחסד. וגילוי זה נקרא "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה"

בעקודים אין כלל חלוקה למידות נפרדות. גילוי זה הוא מה שישעיהו מכנה "השמים החדשים והארץ החדשה"

אני דייקא הוא המאציל עליון ברוך הוא. שלהיות כח ההתחדשות זה הוא מא"ס ב"ה עצמו כנודע ואעפ"כ נקרא בשם שמים וארץ.

"אני" דווקא — זהו המאציל העליון, ברוך הוא. שכן כוח ההתחדשות הזה בא מאין סוף, ברוך הוא, עצמו, כידוע. ואף על פי כן, הוא נקרא בשם "שמים וארץ"

המילה "אני" ("אשר אני עושה") מודגשת: התחדשות זו באה מהמאציל עצמו, שכן רק אין סוף יכול להביא לידי מציאות דבר חדש ממשי. ואף על פי כן, הנביא מכנה אותה "שמים וארץ"

כי מאחר שהוא בבחי' איזה גילוי להיות אפי' מקור דמקור לסדר השתלשלות מוכרח להיות שם איזה בחי' שהיא דוגמת ההשתלשלות.

כי מאחר שהוא בבחינת גילוי כלשהו, עד שהוא אפילו מקור למקור לסדר ההשתלשלות, מוכרח להיות בו בחינה כלשהי. הדומה להשתלשלות.

מאחר שבעקודים יש גילוי — מקור למקור של כל סדר העולמות — מוכרח להיות בו דבר מה הדומה למבנה של סדר זה, כגון שמים וארץ

26 ומאחר שבהשתלשלות נעשה שמים וארץ מוכרח להיות גם שם בחינות הללו אלא דשם נקי שמים וארץ שמים תחלה דהיינו מטי ולא מטי.⁶⁰

ומאחר שבהשתלשלות נעשו שמים וארץ, מוכרחות להיות גם שם בחינות אלו. אלא ששם הן נקראות "שמים וארץ" — שמים תחילה, כלומר "מטי ולא מטי"

מכיוון ששמים וארץ קיימים בסדר ההשתלשלות, מוכרח להיות להם מקביל גם בעקודים. אלא ששם הסדר הוא "שמים תחילה": ההשפעה מלמעלה היא הקודמת. מצב זה מתואר במונח הזוהרי "מטי ולא מטי"

מטי שרוצה להשפיע ולא מטי שאין הכלי יכול לסבול (משא"כ ממטה למעלה רצוא תחלה מים תחתונים בוכין כו') ולכן נקרא שמים וארץ הללו עומדים לפני פ"י עומדים שעומדים תמיד.

"מטי" — מפני שהוא רוצה להשפיע; "ולא מטי" — מפני שהכלי אינו יכול לסבול [זאת]. (מה שאין כן מלמטה למעלה, שרצוא קודם: "מים תחתונים בוכים" וכו'). ולכן שמים וארץ אלו נקראים "עומדים לפני"; פירוש "עומדים" — שהם עומדים תמיד

"מטי" — האור מבקש להשפיע; "ולא מטי" — הכלי שלמטה אינו יכול להכיל אותו. בעבודה מלמטה למעלה הסדר הפוך: תחילה בא הרצוא, כפי ש"המים התחתונים" בכו כדי להתקרב לה'. מכיוון שכאן ההשפעה מלמעלה קודמת, נאמר על השמים והארץ החדשים שהם "עומדים" — לעד

שהרי גם היום יש בחי' זו עולם העקודים אלא שהיא בהעלם. ולע"ל יתגלה. והם לפני. פי' בבחי' פנימיות דהיינו פנימית עתיק כנ"ל:

שהרי גם כיום קיימת בחינה זו של עולם העקודים, אלא שהיא בהעלם; ולעתיד לבוא היא תתגלה. ו"הם לפני" פירושו שהם עקודים קיים גם כיום, אך הוא נסתר; בעתיד הוא יתגלה. "לפני" (לפני), הקשור למילה "פנים", פירושו שהדברים שייכים לרובד הפנימי ביותר — לפנימיות עתיק.

קטע 7 • 271-28

"זרעכם ושמכם"

27 וכישר הנביא זה לומר שכן יעמוד זרעכם ושמכם.⁶¹ זרעכם הוא בחי' זריעת המ"ד ע"י התורה שהתורה שנתלבשה בעניינים גשמיים היא כמו זריעת הגרעין כעפר שעם היות שגוף הגרעין נרקב מ"מ הכח שבו מצמיח

והנביא כישר זאת, באומרו שגם "זרעכם ושמכם יעמוד". "זרעכם" הוא בחינת זריעת המ"ד באמצעות התורה. התורה, שהתלבשה בעניינים גשמיים, דומה לזריעת גרעין באדמה: אף שגוף הגרעין נרקב, הכוח שבתוכו מצמיח [את הצמח]

ישעיהו מוסיף כי "זרעכם" ו"שמכם" של ישראל יתקיימו כמו השמים והארץ החדשים. "זרעכם" הוא ההשפעה מלמעלה באמצעות התורה. התורה שהתלבשה בעניינים גשמיים דומה לזרע שנזרע באדמה: הזרע עצמו מתכלה, אך הכוח הפנימי שבו מצמיח את הצמח.

ולכן אינו צומח אלא דוגמת הגרעין ומזרע דגן אינו צומח אתרוג כו' וכמ"ש למינהו⁶² כו'.

ולכן לא צומח אלא דבר הדומה לגרעין: מזרע דגן לא צומח אתרוג וכו', וכמו שכתוב "למינהו" וכו'.

זרע מצמיח רק את מינו, כפי שאומרת התורה על צמחי הבריא: "למינהו". כך גם כוחה של התורה מצמיח דברים השייכים לאותו סוג רוחני.

כך התורה אע"פ שנתלבשה בעניינים גשמיים (ויש מאן דאמר מצות בטילות לע"ל) מכל מקום אור התורה הוא המצמיח ופועל ישועות בקרב הארץ⁶³ לברא את המ"ן ולהעלותו למעלה מעלה.

כך גם התורה: אף שהתלבשה בעניינים גשמיים (ויש מי שאומר שהמצוות יתבטלו לעתיד לבוא), מכל מקום אור התורה הוא המצמיח ו"פועל ישועות בקרב הארץ" — לברר את המ"ן ולהעלותו מעלה מעלה.

אף שהתורה התלבשה בעניינים גשמיים — ובתלמוד אף מובאת דעה שהמצוות יתבטלו לעתיד לבוא — אור התורה הוא המצמיח, והוא מברר ומעלה את הטוב מלמטה.

ושמכם הוא בחיי קבלת עול מ"ש שמקבלים במצותיו ית' ונקי בחי' שם שנקרא שמו יתברך על ישראל בקבלת מלכותו עליהם וזהו ומלכותו ברצון קבלו עליהם

ו"שמכם" הוא בחינת קבלת עול מלכות שמים, שמקבלים באמצעות מצוותיו יתברך. היא נקראת בחינת "שם", מפני ששמו יתברך נקרא על ישראל כאשר הם מקבלים על עצמם את מלכותו. וזהו "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם"

"שם" הוא קבלת עול מלכות שמים באמצעות המצוות. כאשר ישראל מקבלים עליהם את מלכות ה', שמו נקרא עליהם. תפילת ערבית משבחת את ישראל על שקיבלו את מלכותו "ברצון"

משא"כ על העכו"ם הוא מושל ולא מלך כי אין נקרא מלך אלא ברצון וזהו ענין כתר מלכות שעיקר המלכו' הוא הכתר שמכתירין אותו וכתר היינו בחי' רצון

מה שאין כן על אומות העולם הוא מושל ולא מלך, כי אין אדם נקרא מלך אלא כשהמלכות מתקבלת ברצון. וזהו ענין "כתר מלכות": עיקר המלכות הוא הכתר שמכתירים בו את המלך, וכתר הוא בחינת רצון

מלך, בניגוד למושל, מולך בהסכמת העם. המושג הקבלי "כתר מלכות" מבטא זאת: הכתר שהעם מעניק למלך הוא רצונו, וכתר הוא מדרגת הרצון.

וזהו נעוץ תחילתן בסופן⁶⁴ שהמשכ' המל' הוא מן הכתר שהוא הרצון כו'. ולכך נקי בבחי' שמכם⁶⁵.

וזהו "נעוץ תחילתן בסופן": המשכת המלכות היא מן הכתר, שהוא הרצון וכו'. ולכן היא נקראת בחינת "שמכם"

ספר יצירה אומר על הספירות ש"תחילתן נעוץ בסופן": מלכות, הספירה האחרונה, נמשכת מכתר, הראשונה — מדרגת הרצון. לכן קבלת מלכות ה' נקראת "שמכם"

28 והנה זרעכם ושמכם שהן הן המשכות תורה ומצות שבעוה"ז הן המשכת המ"ד מעולם האצ"י שהוא עולם התקון כדי לברר המ"ן שעולה מהעשי' שיוכלל באצ"י כנ"ל.

והנה "זרעכם ושמכם", שהם המשכות של תורה ומצוות בעולם הזה, הם המשכת המ"ד מעולם האצילות, שהוא עולם התיקון, כדי לברר את המ"ן העולים מעולם העשייה, כך שיוכלו להיכלל באצילות, כנזכר לעיל

"זרעכם ושמכם" — התורה והמצוות — הם ההשפעה מעולם האצילות, המבררת את מה שעולה מעולם העשייה ומכלילה אותו באצילות

וא"כ לע"ל כשיושלם ויוגמר הבירור ויהי הכל עולם התקון ויתנוצץ ויתגלה גילוי אור חדש העליון מבחי' שמים חדשים וארץ חדשה סד"א שלא יהי עליי עוד להתורה ומצות.

ואם כן, לעתיד לבוא, כאשר הבירור יושלם ויסתיים והכול יהיה עולם התיקון, וכאשר יבריק ויתגלה גילוי האור העליון החדש מבחינת "שמים חדשים וארץ חדשה", היה אפשר לחשוב שלא תהיה עוד עלייה לתורה ולמצוות

לכן היה אפשר לחשוב שלאחר שהבירור יסתיים בעתיד והאור העליון של עקודים יתגלה, תפקידם של התורה והמצוות יושלם ולא תהיה להן עלייה נוספת

רק ישארו בעולם האצי". ולכן מבשר הנביא שבאמת לא כן הוא רק גם זרעכם ושמכם יעמוד שם.

שהן יישארו רק בעולם האצילות. לכן הנביא מבשר שאין הדבר כך באמת; אלא גם "זרעכם ושמכם" יעמוד שם [אלא]

אפשר היה לחשוב שהתורה והמצוות יישארו במדרגת האצילות, שהיא מקורן. לכן הנביא מבטיח שגם התורה והמצוות יעמדו בשמים ובארץ החדשים.

כי גם אחר שיושלמו כל הבירורים ויכללו באצי עוד זאת תהיה מעלה יתירה בעילוי אחר עילוי שיתעלו גם בעולם העקודים:

כי גם לאחר שכל הבירורים יושלמו ויכללו באצילות, תהיה עוד מעלה נוספת, עלייה אחר עלייה: שגם הם יתעלו בעולם העקודים.

גם לאחר שהבירור כולו יושלם, התורה והמצוות יעלו עוד, לעולם העקודים, הנעלה מאצילות. בכך באה תשובת המאמר לשאלתו: לתורה ולמצוות יש ערך נצחי גם לעתיד לבוא.

בעבודה

התפילה צריכה לבוא תחילה: באמצעות הרצוא של הנשמה, ההתעלות אל ה' שבתפילה, האדם מפריד בין הטוב לרע שבתוכו ובעולמו. לאחר מכן התורה והמצוות שהוא מקיים, כשהן מונעות מאהבה ויראה, ממשיכות את אורו של ה' עצמו אל העולם הזה ומאחדות אותו עמו. העיסוק בתורה לשמה וקיום המצוות — ובעיקר מצוות הצדקה — "עושים" את שמו של ה', ועבודה זו תשמור על ערכה ואף תוסיף בו לעתיד לבוא.

שאלות לשיחה

1. אם הנשמה כבר אהבה ויראה את ה' לפני ירידתה, מה היא מרויחה בבואה לגוף? כיצד המאמר משיב על כך?
2. מה ההבדל בין להיות "בשמי" לבין להיות "לכבודי בראתי"? כיצד משל הלבוש מסביר הן את ההסתר והן את היתרון שבבריאה?
3. מדוע התפילה ("ארץ", "מין") צריכה לבוא לפני התורה והמצוות ("שמים", "מיד")? מה היה קורה בלעדיה?
4. כיצד התורה, שזקוקה לאהבה ויראה כדי "לעוף למעלה", יכולה בכל זאת להיות נעלית מאהבה ויראה?
5. מה יהיה חדש ב"שמים החדשים ובארץ החדשה", ומדוע הנביא צריך להבטיח שגם "זרעכם ושמכם" יעמדו שם?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 1

1 ביאור על הנ"ל

ההערה מצינת שהנחה של מאמר זה מאת אדמו"ר האמצעי, בנו של אדמו"ר הזקן, נדפסה — נוסח מקביל של אותו מאמר.

במדבר ב':2 Numbers 2:2

אִישׁ עַל־דָּגְלוֹ בָּאתָת לְבֵית אֲבֹתָם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל־מוֹעֵד יִחַנוּ:

'The children of Israel shall pitch by their fathers'houses; every man with his own standard, according to the ensigns; a good way off shall they pitch round about the tent of meeting.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסה"מ תקס"ו ע' לב. ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. עם הגהות באוה"ת כרך ו תתרמה, ב (מלקו"ת לג"פ יט, ב). קיצורים תתרנ, א. מה שנתבאר בהמאמר יחוד העליון שבאצ"י שיהי' מתגלה עדי"ו בבי"ע — מצויין לכאן בלקו"ת צו יז, א. במדבר ב, ב. שלח נ, ד.

פסקה 2

2 כי כאשר השמים

נבואת החתימה של ישעיהו משווה את קיומם הנצחי של זרע ישראל ושםם לקיומם של השמים והארץ החדשים שה' יעשה. המאמר מפרש כל ביטוי בפסוק לאור הגילוי העתידי והערך הנצחי של התורה והמצוות.

ישעיהו ס"ו:כ"ב Isaiah 66:22

כִּי כַאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי נְאֻמִּי ה' כֵּן יַעֲמֵד וְרַעְיָכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

ישע"י סו, כב.

3 הנפש יש לה שכל ומדות

בוירא מסביר אדמו"ר הזקן שהנשמה מצד עצמה היא אור פשוט שאין בו התחלקות, והשכל והמדות שלה הם ה"לבושים" שלה (תיקונים) — לא לבושים נפרדים, אלא בדומה לכלים של אצילות, שהם מאוחדים עם האור. הדבר מבחיר את האמירה כאן שלנשמה יש שכל ומדות.

הערת קה"ת

ראה לקמן פי' וירא יג, ג. ושי"נ. לקמן פי' תצוה פד, ב. לקו"ת ויקרא ד, ב. אוה"ת פי' בראשית כרך ו תתרה, ב. ד"ה ואלה המשפטים עת"ר. באוה"ת בראשית כרך ו תתרמה, ב מבאר זה "והיינו שלא מיבעי שעצם הנפש דבוקה במאצילה, אלא שגם כחות הנפש ג"כ דבוקי" במאצילן". ע"ש בארוכה.

פסקה 3

4 וירדה ונתלבשה . . ומלבישים אותה בלבושים צואים

הצמח צדק מעיר שגם עצם הנשמה יורד, ולא רק כוחותיה, ולכן נאמר "מלבישים אותה"; אף על פי כן, היחידה שבנשמה אינה נפגמת כלל —

אפשר לומר שהיא מסתלקת לפני שאדם חוטא.

הערת קה"ת

וירידה זו היינו גם עצם הנפש ולא כחותי' לבד, וזהו שא' ומלבישים אותה בלבושים צואים, היינו שמלבישי' ר"ל גם עצם הנפש, והגם שבכחי' יחידה שבנפש אין שום פגם כלל . . י"ל שמסתלקת טרם יחטא — אוה"ת כרך ו תתרמה, ב.

פסקה 4

5 כמ"ש במ"א

הצמח צדק מזהה את ה"מקום אחר" עם פרק ה' בתניא, העוסק במקיף ובמוקף.

הערת קה"ת

"והיינו כמ"ש בסש"ב פ"ה מענין מקיף ומוקף" — אוה"ת כרך ו תתרמו, א.

6 כמ"ש במ"א

הקטע מסביר שהשגת הנשמות את האלקות והעונג שלהן בו בגן עדן, מופלאים ככל שיהיו, נובעים רק מדרגת ה"אותיות" — מחשבה ודיבור, שאינם אלא לבושים של אור אין סוף. כך מתבסס הניגוד לתורה ולמצוות, שעל ידיהן מתגלה אור אין סוף עצמו.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת שה"ש ד, ג ובכ"מ.

7 תנה הודך על השמים

הפסוק משבח את ה' כמי ש"תנה הודך על השמים"; בסיפור שבגמרא מצטטים אותו המלאכים כדי לטעון שמקומה של התורה בשמים.

תהילים ח':2 Psalms 8:2

ה' אֲדֹנֵינוּ מִה־אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנֵּה הוֹדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם:

O L-RD, our L-rd, How glorious is Thy name in all the earth! Whose majesty is rehearsed above the heavens.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ח, ב.

8 בקשו המלאכים אשר תנה הודך על השמים

הגמרא מספרת שכאשר עלה משה לקבל את התורה מחו המלאכים וציטטו את הפסוק "תנה הודך על השמים", כדי לטעון שהתורה היקרה צריכה להישאר למעלה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהתורה ירדה לעניינים ארציים.

שבת פ"ח ב'ו:78b Shabbat 88b:7

וְאָמַר רַבִּי הוֹשַׁע בֶּן לֵוִי: בְּשַׁעַת שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לְמִרוֹם אָמְרוּ מַלְאָכֵי הַשָּׁרָת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, מַה לִּילוּד אִשָּׁה בְּיָנֵינוּ? אָמַר לָהֶן: לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לִפְנֵינוּ: חֲמִידָה גְּנוּזָה שְׁגָנוּזָה לָךְ תִּשַׁע מְאוֹת וּשְׁבָעִים וָאַרְבָּעָה דּוּרוֹת קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה מִבְּקֵשׁ לִיתֵּנָה לְבָשָׁר וְדָם? "מַה אָנוּשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ וְכֵן אָדָם כִּי תִפְקְדָנוּ"? "הִי אֲדִינֵנוּ מַה אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּנֵּה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם!"

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

9 אורייתא בלא דו"ר

Tikkunei Zohar, Tikkun 10 • 25b:12-14

הקטע מופיע למטה

תקוני תיקון 10 · 25b:12-14 Tikkunei Zohar

ואוריתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא. (נ"א ובהאי נשר) וכתר ביה תליין בני חיי ומזוני. דאיהו מזלא דכלהו. ואיהו לא תליא במזלא. ובגין דא אוקמוהו בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא. דחסד איהו זכותא. ה' זעירא דמות אדם בה אשתלים יקו"ק והיא (ה') מלכותא קדישא. *איהי מצוה. עשיית פקודין. דאיהי שריא ברמ"ח אברים

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"י ת"י

10 ואוריתא בלא דו"ר לא פרחת לעילא

בתיקוני זוהר (תיקון י') נאמר שתורה ללא אהבה ויראה אינה פורחת למעלה. אדמו"ר הזקן מביא זאת כנימוק נוסף לחשוב שאהבה ויראה נעלות מהתורה; בהמשך המאמר הוא מיישב את הדבר

תקוני זוהר כ"ה ב"י: 25b:12-14 Tikkunei Zohar

ואוריתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא. (נ"א ובהאי נשר) וכתר ביה תליין בני חיי ומזוני. דאיהו מזלא דכלהו. ואיהו לא תליא במזלא. ובגין דא אוקמוהו בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא. דחסד איהו זכותא. ה' זעירא דמות אדם בה אשתלים יקו"ק והיא (ה') מלכותא קדישא. *איהי מצוה. עשיית פקודין. דאיהי שריא ברמ"ח אברים

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

5 פסקה

11 כל הנקרא בשמי

ה' אומר על הבריא: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". אדמו"ר הזקן מפרש את "הנקרא בשמי" כאצילות, ואת "לכבודי בראתיו" כבריאה ולמטה ממנה

ישעיהו מ"ג:7 Isaiah 43:7

כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מג, ז.

12 דאיהו וחייהו חד

בהקדמת תיקוני זוהר נאמר שבעשר הספירות של אצילות המלך אחד עם כוחות החיים שלו ואיבריו, שלא כמו בספירות של בריאה. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להגדיר את אחדותה של אצילות

תקוני זוהר ג' ב"ב: 3b:2-3 Tikkunei Zohar

... דלא למשמע בהון קלא, דתמן קול דממנה דקה (מ"א יט יב), קדש הקדשים דאיהו בעמידה, בגין דתמן קאמא מלכא. דהא ברוח גדולה וברעש ובאש, דאשתמעון בהון גדפי חיון לא אמת מלכא, אלא בקול דממה דקה, דאיהי כתר רוח רעש אש, ואיהי רביעאה לון, ועליהו אמר יחזקאל (א ד), וארא ונהיה רוח סערה באה מן הצפון, ענן גדול, ואש מתלקחת, הא אינון תלת, דרכיבין בהון תלת אתנון הו"ה, קול דממה דקה דא י' מן הוה"י, ואיהי י' מן אדנ"י, תמן ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ת"י בהקדמה (ג, ב). וראה אגה"ק ס"י כ ובהנסמן בליקוט פי"ש.

13 אצילות מלשון הפרשה

הקטע מבחין בין התהוות אצילות, באמצעות צמצום אור אין סוף, לבין התהוות בריאה, יצירה ועשיה, הנעשית באמצעות "פרסא" בין העולמות — וכך מוסבר עוד מה ייחודי באצילות

הערת קה"ת

ראה פרדס שט"ז פ"א. לקמן יד, א. ד"ה החודש הזה תרס"ו ואילך.

14 אצילות מלשון הפרשה

ר' משה קורדובירו גזר את המילה אצילות מן הפסוק "ואצלתי מן הרוח", ומסביר שהנצל מקבל את כוחו של המאציל בלי לגרוע ממנו, כמו בהדלקת נר מנר

פרדס רמונים ט"ז:ה-ו:16:5-6 Pardes Rimmonim

... ואחר שהגיענו הקב"ה אל הדרוש הזה ראוי שנבאר ענין היחוד הזה שהוא ע"י המלאך הזה מה טיבו. שאין לומר שייכנס המלאך הזה בתוך האצילות לייחד הספירות שעם היות שקודם הסתלקו מן העולם היה בשר ודם ומצד זה הוכרח היות לו נשמה אצולה מלמעלה כמזוני, עכ"ל סוף סוף מפני מה תשתנה נשמה זו שיתייחדו על ידה הספירות משאר נשמות הצדיקים והנביאים הטובים והנעמים שלא יעלו במדרגה הזאת בנשמתם אחר אשר היחוד הזה הוא ע"י נשמה עד שלפי האמת היא מתייחדת בבעלה על ידי נשמת הצדיקים כאשר נבאר ולא מפני זה ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

15 ויאצל מן הרוח

ה' הפריש מן הרוח שעל משה ונתן אותה לשבעים הזקנים. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להמחיש כיצד אצילות מקבלת חלק מאורו של ה' ומתאחדת עמו על ידי כך

במדבר י"א:25 Numbers 11:25

וַיֵּרֶד ה' בְּעָנָן וַיִּדְבֹּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל־שִׁבְעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כְּנוֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֻפוּ:

And the L-RD came down in the cloud, and spoke unto him, and took of the spirit that was upon him, and put it upon the seventy elders; and it came to pass, that, when the spirit rested upon them, they prophesied, but they did so no more.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) · JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יא, כה. במים רבים תרל"ו פרק עב מוסיף: שהוא בחי' גילוי הארה כו', ע"ש.

7 פסקה

16 חייהו הם האורות

שם אדמו"ר הזקן קובע במפורש ש"חייהו" הם האורות ו"גמרומי" הם הכלים של עשר הספירות שבאצילות

הערת קה"ת

ראה אגה"ק ס"י כ, ובד"ה מים רבים תרלו פרק קנא.

8 פסקה

17 וכמ"ש במ"א בענין האורות דאחליפו דוכתייהו

אדמו"ר הזקן מסביר בהרחבה את דברי זוהר שהאורות "אחליפו דוכתייהו", כך שאור החסד שורה בכלי הגבורה ואור הגבורה בכלי החסד,

ומישים זאת על שתי הפסקאות הראשונות של קריאת שמע.

הערת קה"ת

נתבאר בארוכה בלקו"ת ואתחנן יב, ד. סידור עם דא"ח קג, ג. סה"מ תקס"ז ע' רפה ואילך. ובשרש מצות התפלה קכ, א. אוה"ת בשלח ע' תקנו. המשך תעריב ע' כ ואילך. ובספר הערכים-חב"ד כרך ד ע' רח. וראה באוה"ת בראשית כרך ו תתרמו, ב, בפ"י תי" דוכתייהו".

18 שעי הכלים הם עולים בשם חכמה או חסד

הצמח צדק מבהיר שהשם חכמה או חסד חל על האור והכלי יחד.

הערת קה"ת

שקריאת שם זה הוא על האור והכלי — אוה"ת בראשית כרך ו תתרמו, ב.

19 אתה הוא חכים

Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu • חקטע מופיע למטה 17b:3-4.

תקוני זוהר י"ז ב:ג'ד' 4-3-17b: Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu

את חכים ולא חכמה ידיעא. אתה הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעייתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אליהו).

20 אתה הוא חכים ולא בחכמה ידיעא

בתפילת אליהו (פתח אליהו), שבהקדמת תיקוני זוהר, נאמר על ה' שהוא "חכים ולא בחכמה ידיעא". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות שגם הספירות שבאצילות אינן מוגבלות, משום שהאינסוף מאוחד עמן.

תקוני זוהר י"ז ב:ג'ד' 4-3-17b: Tikkunei Zohar 17b:3-4

את חכים ולא חכמה ידיעא. אתה הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעייתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

9 פסקה

21 והוא המדע והוא הידוע

תניא, פרק ב', מסביר שנשמות ישראל נמשכות מחכמת ה', שהרי הוא חכם "ולא בחכמה ידיעא" — הוא וחכמתו אחד, כפי שכתב הרמב"ם; בהגהה נאמר שלפי הארז"ל הדבר אמור באור אין סוף המלוכב בכלי האצילות, ולא למעלה ממנו.

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים 2:4-5 Tanya, Likkutei Amarim

ב"ד-ה'

שהוא המדע והוא הידוע כו', ודבר זה אין ביכולת האדם להבינו על בורין כו', כדכתיב: "החקר אלוה תמצא", וכתיב: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'". ואף שיש רבבות מיני חלוקי מדרגות בנשמות, גבוה מעל גבוה לאין קץ, כמו גודל מעלת נשמות האבות ומשה רבינו עליהם השלום, על נשמות דורותינו אלה דעקבי משיחא, שהם פחינת

עקביים ממש לגבי המוח והראש; וכן בכל דור ודור יש ראשי אלפי ישראל, שנשמותיהם הם פחינת ראש ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

רמב"ם הלי יסוה"ת ב, י. וראה תניא פ"ב בהגהה. מצות האמנת אלקות פ"ד.

22 והוא המדע והוא הידוע

הרמב"ם כותב שה' הוא הידוע, הידוע והידיעה עצמה, והכול אחד. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להסביר מדוע האצילות, שבה חכמת ה' מאוחדת עמו, נקראת "בשמיי".

משנה תורה, Mishneh Torah, Foundations of the Torah 2:10

הלכות יסודי התורה ב:י'

הקדוש ברוך הוא מכיר אמתו ויודע אותה כמו שהיא. ואינו יודע בדעה שהיא חוץ ממנו כמו שאנו יודעין. שאין אנו יודענו אהד אבל הבורא יתברך הוא יודענו וחייו אהד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך ויחוד. שאמלי ה' חי בחיים יודע בדעה חוץ ממנו היו שם אלהות הרבה הוא וחייו ידענו, ואין הדבר כן אלא אהד מכל צד ומכל פנה ובכל דרך ויחוד. נמצאת אתה אומר הוא הידוע והוא הידוע והוא הדעה עצמה הכל אהד. ודבר זה אין ...

The Holy One, blessed is He! recognizes His Own Truth and knows it as it really is; and He does not know with an intelligence which is apart from Himself, as we know, for, we and our intelligence are not one, but the Creator, may He be blessed! and His Intelligence and His Life are One from every lateral, angle and manner of Unity. Since but for this, He would live a life and understand with an intelligence apart from Himself, then there would be many gods, He, His life ...

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

23 וכמאמר אליהו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה)

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה.

24 לבושין תקינת לון

בפתח אליהו נאמר שה' תיקן לבושים לספירות, שמהן פורחות נשמות לבני האדם. אדמו"ר הזקן מפרש לבושים אלה כעולמות הבריאה ומטה, שהם "לכבודי".

תקוני זוהר י"ז א:ט"ו-ט"ז 15-16 Tikkunei Zohar 17a:15-16

*לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני (נ"א דבני) נשא וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופא לגבי לבושין דמכסיין עליהון. ואתקריאו בתקונא דא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין. ויסוד סיומא דגופא אות ברית קדש. מלכות פה. תורה שבע"פ קרינן ליה.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

10 פסקה

25 יצבא השמים

תפילת הלויים אומרת שצבא השמים משתחוים לה'. אדמו"ר הזקן מביא

זאת ביחס לביטול של מלאכי הבריה.

נחמיה ט:6 Nehemiah 9:6

אֲתֶהְיָהוּא ה' לְבִדְךָ אֶתָּה עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צָבָאָם
הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאֶתָּה מְחַיֶּה אֶת־כָּל־וְצָבָא
הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heav-
en, the heaven of heavens, with all their host, the earth and
all things that are thereon, the seas and all that is in them,
and Thou preservest them all; and the host of heaven wor-
shippeth Thee.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמיה ט, ו.

26

ומשם יפרד

הנהר היוצא מעדן להשקות את הגן "משם יפרד" לארבעה ראשים. לפי
הקריאה החסידי, כאן מתחילה מציאות נפרדת — עולם הבריה.

בראשית ב:10 Genesis 2:10

וַיֵּצֵא יְצָא מַעְדֵּן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from
thence it was parted, and became four heads.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 פסקה

27

והנה נודע עבודת המלאכים

הצמח צדק מציין שם שיש לעיין בקטע זה לאור הדברים שכותב תורה אור
בהמשך (פו, א) על המלאכים.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת פי יתרו עי תשמח שצ"ע למה שכתוב לקמן פו, א. וראה
בסידור שער הק"ש בד"ה להבין ההפך בין ק"ש לתפלה.

28

אריי שאג

עמוס אומר: "אריה שאג מי לא יירא". אדמו"ר הזקן מיישם את הדברים על
שאת המלאך מיכאל ומחנהו.

עמוס ג:8 Amos 3:8

אֲרִיָּה שֹׁאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנָי ה' דָּבָר מִי לֹא יִנְבֵּא:

The lion hath roared, Who will not fear? The L-rd GOD hath
spoken, Who can but prophesy?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ע"פ עמוס ג, ח. ראה לקמן עו, ב.

29

פני אריה אל הימין

בחזון המרכבה של יחזקאל היו לחיות פני אריה מימין. כאן האריה שבימין
מוזהה עם מיכאל, מלאך החסד.

יחזקאל א:10 Ezekiel 1:10

וְדָמוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֵלֵיהֶם יָמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר
מִהֶשְׁמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man;
and they four had the face of a lion on the right side; and
they four had the face of an ox on the left side; they four had
also the face of an eagle.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 פסקה

30

ולכן צ"ל עבודה תמה

מאמר של אדמו"ר הזקן על הפסוק "ועבדתם [את ה' אלקיכם]", המובא כאן
כמקבילה לדיון במה שהופך את העבודה ל"שלמה".

הערת קה"ת

ראה במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה בד"ה ועבדתם, ובאוה"ת פי משפטים ד"ה
ועבדתם עי אירכב.

31

אשר ברא ה' לעשות

התורה אומרת שה' שבת מכל מלאכתו "אשר ברא ה' לעשות". אדמו"ר
הזקן מפרש את "לעשות" כ"לתקן": העולמות התחתונים נבראו כדי להגיע
לשלמות.

בראשית ב:3 Genesis 2:3

וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְלַאכְתּוֹ
אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because
that in it He rested from all His work which G-d in creating
had made.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32

לעשות ולתקן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה פרש"י לבראשית רבה יא, ז.

33

לעשות ולתקן

המדרש מלמד שכל מה שנברא בששת ימי בראשית זקוק לעבודה נוספת —
יש להמתיק את החרדל, לטחון את החיטה, וגם האדם זקוק לתיקון. בהערת
קה"ת מפנים לדברי רש"י על מדרש זה, המפרש את "לעשות" כ"לתקן".

בראשית רבה י"א:6 Bereshit Rabbah 11:6

פילוסופוס אחד שאל את רבי הושעיה, א"ל אם חביבה היא המילה
מפני מה לא נתנה לאדם הראשון? א"ל מפני מה אותו האיש מגלח
פאת ראשו, ומניח את פאת זקנו? א"ל מפני שגדל עמו בשטות, א"ל
אם כן יסמא את עינו ויקטע את ידיו וישבר את רגליו על ידי שגדלו
עמו בשטות, א"ל ולאלין מיליא אתינן, אתמהא, א"ל להוציאך חלק אי
אפשר אלא כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון
החרדל צריך למתוק, התורמוסים צריך למתוק, החיטין צריכין
להטחון, אפילו אדם צריך תיקון.

A certain philosopher once asked Rabbi Hoshaya, saying to
him: 'If circumcision is so dear to Him [G-d], why was it not
given to Adam the first man?' He said to him: 'Why does this
man [the philosopher] shave the corner of [the hair on] his
head but leave the corner of his beard?' He replied: 'It is be-
cause this [the head hair] grew with him in his period of
foolishness.' He said to him: 'If so, he should put out his
eye, sever his hands, and break his legs, ...

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah,
2022 (CC-BY)

34

מלך בעל חנן בן עכבור

בעל חנן בן עכבור הוא השביעי במניין המלכים שמלכו באדום; על פי

הקבלה, מלכי אדם מייצגים את עולם התווה

בראשית ל"ח:38 ל"ח

וַיָּמָת שְׂאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ בַּעַל חָנָן בֶּן־עֲקֹבֹר:

And Shaul died, and Baal-hanan the son of Achbor reigned in his stead.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לו, לח.

35

וימלך תחתיו הדר

לאחר שמת בעל חנן מלך הדר תחתיו; בניגוד למלכים שקדמו לו, לא נזכר שהדר מת, והקבלה רואה בו את ראשית עולם התיקון

בראשית ל"ח:39 ל"ח

וַיָּמָת בַּעַל חָנָן בֶּן־עֲקֹבֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ הָדָר וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוּ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטָבָל בַּת־מֶטְרֵד בַּת מִי זָהָב:

And Baal-hanan the son of Achbor died, and Hadar reigned in his stead; and the name of the city was Pau; and his wife's name was Mehetabel, the daughter of Matred, the daughter of Me-zahab.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

36

בריאה רובו טוב

הקטע הסמוך בעמוד זה מדבר על "מים התחתונים" – העולמות הגלויים – הבורים ואומרים "אנן בעינן למהוי קדם מלכא", מפני שהשגתם מראה להם עד כמה ירדו; כמיהה זו מקבילה לרצוא שבתפילה המתואר כאן

הערת קה"ת

עץ חיים שער מ"ב פ"ד, שם שער מ"ז פ"ד. לקו"ת במדבר ג, ד. ובכ"מ (לקו"ת שיחות ח"א ע" 52).

37

בבריאה רובו טוב

עץ חיים של הארז"ל דן בתערובת הטוב והרע בכל אחד מן העולמות התחתונים; בהגהה שם מובאת הדעה שבעולם הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע. אדמ"ר הזקן משתמש בסולם זה כדי להסביר מדוע עולם העשיה זקוק לכיור הרב ביותר

עץ חיים מ"ז:ד-ה'47:4-5 Sefer Etz Chaim

... רחמים ודכורא כגודע כי אור וחושך הם דכורא ונוקבא. אמנם העשיה היא פחותה מכולן כי הבריאה היא דינן אבל העשיה הוא מדור הקליפות ואלקים אחרים. גם בזה תבין מ"ש בתקונים ל"ו כי האצילות רובו טוב ומיעוטו רע ואפי' אותו רע אינו מעורב עם הטוב והבריאה חציו טוב וחציו רע. [הגהה - מוהרש"ו צ"ע דלקמן שמי"ח פ"ג כתב להיפך מזה כי הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע אמנם הם מעורבים ועיין לעיל שמי"ג פ"א]: אבל אינן מתערבין יחד וביצירה חציו טוב וחציו רע והם מעורבים יחד והעשיה רובו רע ומעוטו טוב ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

38

אם ישים אליו לבו

אליהו אומר שאילו שם הי' את לבו באדם, היה אוסף אליו את רוחו ואת נשמתו. החסידות משתמשת בפסוק לתיאור הרצוא של הנשמה, כמיהתה לכלות אל מקורה

איוב ל"ד:14 Job 34

אִם־יִשֶׁם אֱלֹהִי לִבּוֹ רוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ אֶלָּיו יֵאָסֵף:

If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

39

כי בכה ארוץ

בשיר ההודיה שלו אומר דוד: "כי בכה ארוץ גדוד, ובאלקי אדלג שור". אדמ"ר הזקן מפרש את הריצה והדילוג כרצוא של הנשמה מעבר לכל המקפים.

שמואל ב כ"ב:30 II Samuel 22

כִּי בָכָה אֶרֶץ גְּדוּד בָּאֲלֵקִי אֲדַלֵּג־שׁוֹר:

For by Thee I run upon a troop; By my G-d do I scale a wall.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-ב כב, ל.

פסוקה 17

40

יתפרדו כל פועלי און

המזמור לשבת מכריז שאויבי ה' יאבדו וייתפרדו כל פועלי און". אדמ"ר הזקן מיישם זאת על הפרדת הרע הנעשית באמצעות הרצוא שבתפילה

תהילים צ"ב:10 Psalms 92

כִּי הִנֵּה אֵיבֶיךָ הִ' כִּי־הִנֵּה אֵיבֶיךָ יִאֲבְדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פְּעָלֵי אָוֶן:

For, lo, Thine enemies, O L-RD, For, lo, Thine enemies shall perish: All the workers of iniquity shall be scattered.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, י.

41

רוממות אל בגרונם

"רוממות אל" בפיהם של החסידים, ובידיהם חרב פיפיות. כאן שבח ה' עצמו הוא החרב המפרידה את הטוב מן הרע

תהילים קמ"ט:6 Psalms 149

רוֹמְמוֹת אֵל בְּגִרְוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפְיוֹת בְּיָדָם:

Let the high praises of G-d be in their mouth, And a two-edged sword in their hand;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קמט, ו.

42

לעשות נקמה בגוים

הפסוק ממשיך: "לעשות נקמה בגוים" – וכאן הוא מתפרש כסילוק הרע באמצעות התפילה

תהילים קמ"ט:7 Psalms 149

לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בַּגּוֹיִם תּוֹכָחוֹת בְּלִאֲמִים:

To execute vengeance upon the nations, And chastisements upon the peoples;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

43

ורמ"ח פקודים הם רמ"ח אברין דמלכא

תיקוני זוהר (תיקון ל) מתאר את רמ"ח מצוות עשה כמצוות הוי' בכל איבר של המלך. אדמ"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהמצוות הן כלים לאורו

של ה' ממש.

תקוני זוהר ע"ד א:ה'5:74a Tikkunei Zohar

אֲדַהֲכִי הָא קֵלָא סְלִיק וּמִתְפַּצֵּץ בְּרוּמֵי רְקִיעֵיו, וְהָוָה אָמַר, מִשְׁרָיִין קִדְשָׁן דְּמִתְבָּתֵּא דְרָקִיעָא דְלִיעִילָא וְתַתָּא, אֲזִדְרֹו וְאֲתַקְנוּ לְקַדְמוֹת מִטְרוֹנֵיהֶּתָּא, דְּקָא אֲתִיָּא לְמִיעָאֵל קִדְם מְלָכָא, בְּכַמָּה קְשׁוּטִין דְּפִקּוּדִין דְּעִשָׂה, קוּמוּ מִשְׁרָיִין לְקַדְמוֹתָהּ, אֲדַהֲכִי הָא קֵלָא תְנִינָא הָוָה מִתְעַרָּא לְגַבֵּי מְאִרֵי מִפְתָּחָן, הָא שְׂכִינְתָּא קָא אֲתִיָּא לְמִיעָאֵל לְהִיכְלָא דִּילָהּ, אֲדִנִּי שְׁפָתֵי תַפְתָּח.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

פסקה 19

דאורייתא וקוב"ה כולא חד 44

שם מסביר אדמו"ר הזקן ש"דאורייתא וקודשא בריך הוא כולא חד" מתייחס לקב"ה עצמו — למדרגה הקדושה והמובדלת לחלוטין מעולם העולמות — ולכן באמצעות התורה והמצוות מתקשרים עם ה' כפי שהוא למעלה מן העולמות.

הערת קה"ת

נסמן לקמן נז, ג.

רמ"ח מצות הן רמ"ח אברין דמלכא 45

תיקוני זוהר (תיקון ל) קושר את רמ"ח המצוות לאבריו של המלך; אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהמצוות הן רצונו של ה' עצמו.

תקוני זוהר ע"ד א:ח'8:74a Tikkunei Zohar

וְעוֹד מְצוּנָה דָּא עֲמוּדָא דְאִמְצָעִיתָא, דְּאִיהוּ מְצוּנָה מְסֻטְרָא דְאִבָּא דְּאִיהוּ רִאשִׁי, וּמְסֻטְרָא דְאִמְרָא דְאִיהוּ אֶשֶׁר, וְהָכִי צְדִיק מְצוּנָה וְעוֹשָׂה מִתְרַנֵּייהוּ, וּבְגִין דָּא אֲתַמַּר עַל תְּרַנֵּייהוּ אֶשֶׁר קִדְשֵׁנוּ, אִמְרָא קִדְשֵׁנוּ וְאִבָּא צִנּוּ, עַל מָאן עַל שְׂכִינְתָּא תַתָּא, דְּאִיהוּ פֶּטֶר כָּל רָחֵם, פְּתִיחוּ דְרָחֵם, דְּאִיהוּ רַמ"ח פְּקוּדִין, אִיהוּ מְצוֹת יְהוּ"ה בְּכָל אֲבָר וְאֲבָר דְּמִלְכָּא, אִיהוּ מְצוּנָה, וְעוֹד אֶשֶׁר קִדְשֵׁנוּ מְסֻטְרָא דְאִבָּא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

ורמ"ח פקודין הם רמ"ח אברין 46

Tikkunei Zohar, Tikkun 30 · 74a:8. המילים כאן מצטטות את הקטע מופיע למטה.

תקוני תיקון ל74a:8 · Tikkunei Zohar, Tikkun 30

וְעוֹד מְצוּנָה דָּא עֲמוּדָא דְאִמְצָעִיתָא, דְּאִיהוּ מְצוּנָה מְסֻטְרָא דְאִבָּא דְּאִיהוּ רִאשִׁי, וּמְסֻטְרָא דְאִמְרָא דְאִיהוּ אֶשֶׁר, וְהָכִי צְדִיק מְצוּנָה וְעוֹשָׂה מִתְרַנֵּייהוּ, וּבְגִין דָּא אֲתַמַּר עַל תְּרַנֵּייהוּ אֶשֶׁר קִדְשֵׁנוּ, אִמְרָא קִדְשֵׁנוּ וְאִבָּא צִנּוּ, עַל מָאן עַל שְׂכִינְתָּא תַתָּא, דְּאִיהוּ פֶּטֶר כָּל רָחֵם, פְּתִיחוּ דְרָחֵם, דְּאִיהוּ רַמ"ח פְּקוּדִין, אִיהוּ מְצוֹת יְהוּ"ה בְּכָל אֲבָר וְאֲבָר דְּמִלְכָּא, אִיהוּ מְצוּנָה, וְעוֹד אֶשֶׁר קִדְשֵׁנוּ מְסֻטְרָא דְאִבָּא

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ת"ז ת"ל.

פסקה 20

אורייתא בלא דו"ר לא פרחא לעילא 47

Tikkunei Zohar, Tikkun 10 · 25b:12-14. המילים כאן מצטטות את

הקטע מופיע למטה.

תקוני תיקון י12-14:25b · Tikkunei Zohar, Tikkun 10

ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא. (נ"א ובהאי נשר) וכתר ביה תליין בני חיי ומזוני. דאיהו מזלא דכלהו. ואיהו לא תליא במזלא. ובגין דא אוקמוהו בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא. דחסד איהו זכותא. ה' זעירא דמות אדם בה אשתלים יקו"ק והיא (ה') מלכותא קדישא. *איהי מצוה. עשיית פקודין. דאיהי שריא ברמ"ח אברים

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"ז ת"י י.

אורייתא בלא דו"ר לא פרחא לעילא 48

האמירה שתורה בלי אהבה ויראה אינה פורחת למעלה, שהובאה בתחילת המאמר, מוסברת כעת: אהבה ויראה מגלות את אור אין סוף המלוכבש בתורה.

תקוני זוהר כ"ה ב:י"ב-י"ד14-12:25b Tikkunei Zohar

ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא. (נ"א ובהאי נשר) וכתר ביה תליין בני חיי ומזוני. דאיהו מזלא דכלהו. ואיהו לא תליא במזלא. ובגין דא אוקמוהו בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלתא אלא במזלא תליא מלתא. דחסד איהו זכותא. ה' זעירא דמות אדם בה אשתלים יקו"ק והיא (ה') מלכותא קדישא. *איהי מצוה. עשיית פקודין. דאיהי שריא ברמ"ח אברים

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

מעלה אני עליהם כאלו עשאוני 49

הזוהר, על הפסוק "ועשיתם אותם", דורש אותו כ"ועשיתם אותי", כאילו מקיימי התורה עושים את ה'. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כהמשכת אותיות השם האלוני.

Zohar III, 113a, ק"ג, זח"ג

Vayikra Rabbah 35:7, ר"ה:35:7

הערת קה"ת

זח"ג ק"ג, א. ראה ויק"ר לה, ז.

פסקה 21

ארץ קדמה לשמים 50

בית הלל סוברים שהארץ נבראה תחילה ואחריה השמים, ומביאים את הפסוק "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים". אדמו"ר הזקן מחיל סדר זה על עבודת ה': התפילה (ארץ) קודמת לתורה ולמצוות (שמים)

חגיגה י"ב א:ה'5-6 · Chagigah 12a

וְאָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב: עֲשָׂה דְבָרִים נִבְרָאוּ בְיוֹם רִאשׁוֹן, וְאֵלוּ הֵן: שְׁמַיִם וָאָרֶץ, תְּהוֹ וְבָהוּ, אוֹר וְחֹשֶׁךְ, רוּחַ וּמִים, מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה. שְׁמַיִם וָאָרֶץ — דְּכַתִּיב: "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", תְּהוֹ וְבָהוּ — דְּכַתִּיב: "וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְבָהוּ", אוֹר וְחֹשֶׁךְ, חֹשֶׁךְ — דְּכַתִּיב: "וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם", אוֹר — דְּכַתִּיב: "וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהי אוֹר", רוּחַ וּמִים — דְּכַתִּיב: "וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם", מִדַּת יוֹם וּמִדַּת לַיְלָה — דְּכַתִּיב: "וַיְהי עֶרֶב וַיְהי בֹקֶר יוֹם ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 25

59 צדיק ה' בכל דרכיו
המזמור משבח את ה' כצדיק בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו. אדמו"ר הזקן
מביא אותו כדוגמה לתיאור ה' באמצעות מידות נפרדות
Psalms 145:17 תהילים קמ"ה:י"ז
צדיק ה' בכל־דרכיו וחסיד בכל־מעשיו:
The L-RD is righteous in all His ways, And gracious in all His works.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
תהלים קמה, יז.

פסוקה 26

60 מטי ולא מטי
שם דן הצמח צדק במושג "מטי ולא מטי", שהובא כהרחבה נוספת של
המונח.
הערת קה"ת
ראה אוה"ת פ' תרומה ד"ה ויקחו לי ע' אישנח.

פסוקה 27

61 שכן יעמוד זרעכם ושמכם
המחצית השנייה של פסוק הנושא של המאמר: זרע ישראל ושמן יתקיימו
כמו השמים והארץ החדשים.
Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב
כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני
נאם־ה' בן־עמד זרעכם ושמכם:
For as the new heavens and the new earth, which I will
make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your
seed and your name remain.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
ישע"י סו, כב.

62 למינהו
האדמה הוציאה צמחים נותני זרע "למינהו". אדמו"ר הזקן משתמש בכך
כדי להמחיש שזרע מצמיח רק את מינו.
Genesis 1:12 בראשית א':י"ב
ותוצא הארץ דשא עשב מזרע זרע למינהו ועץ עשה־פרי אשר זרעו־בו
למינהו ויצא אלקים כִּי־טוב:
And the earth brought forth grass, herb yielding seed after
its kind, and tree bearing fruit, wherein is the seed thereof,
after its kind; and G-d saw that it was good.
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 ופועל ישועות בקרב הארץ
המזמור מתאר את ה' כמי ש"פועל ישועות בקרב הארץ". כאן מתואר אור
התורה כגורם לצמיחה ולבירור למטה.
Psalms 74:12 תהילים ע"ד:י"ב
ואלקים מלכי מקדם פִּעַל יְשׁוּעוֹת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
Yet G-d is my King of old, Working salvation in the midst of
the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 נעוץ תחלתו בסופן
ספר יצירה אומר על עשר הספירות שסופן נעוץ בתחילתן ותחילתן בסופן.
אדמו"ר הזקן מיישם זאת על מלכות הנמשכת מכתר
ספר יצירה א':7:1 Sefer Yetzirah
עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת
קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:
The decade of existence out of nothing has its end linked to
its beginning and its beginning linked to its end, just as the
flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and
there is not a second one, and before one what wilt thou
count?
Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor
Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

65 ויש מ"ד מצות בטילות לע"ל
רב יוסף לומד מהלכה הנוגעת לתכריכים שהמצוות יתבטלו לעתיד לבוא.
אדמו"ר הזקן מזכיר בדרך אגב דעה זו
Niddah 61b:3-4 נדה ס"א ב:ג'-ד'
תנו רבנן: כְּגַד שֶׁאֵבֵד בּוֹ כְּלָאִים — הָרִי זֶה לֹא יִמְכְּרֵנוּ לְגוֹי, וְלֹא יַעֲשֶׂנוּ
מִרְדְּעָת לְחֵמּוֹר, אֲבָל עוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ תְּכָרִיכִין לְמַת. אָמַר רַב יוֹסֵף: זֹאת
אוֹמֶרֶת — מִצְוֹת בְּטִלּוֹת לְעֵתִיד לָבֹא. אָמַר לְקָה אֲבִי, וְאִי תִימָא רַב
דִּימִי: וְהָא אָמַר רַבִּי מְנִי אָמַר רַבִּי יִנְאִי, לֹא שָׁנוּ אֱלָא לְסַפְדּוּ, אֲבָל
לְקוּבְרוּ אֶסּוֹר. אָמַר לְקָה: לֹאֻ אֵיתֵמַר עֲלֶהּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילוּ
לְקוּבְרוּ.
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
Zohar III, 124b זח"ג קכד, כב
הערת קה"ת
נדה סא, ב. זח"ג קכד, ב. וע' באגה"ק סי' כו.

Likkutei Torah

הפרשה החסידית

על המהדורה

Hebrew text of Torah Ohr and Likkutei Torah and their marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes): © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

likuteitorah.com. תורגם מהמהדורה האנגלית של CC BY-NC 4.0: ביאורים והערות המקורות. תרגום: CC BY 4.0.

דרך Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Pardes Rimonim (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain).

כשלשון המאמר לצדו, (openai/gpt-6-luna-pro:batch), בעזרת בינה מלאכותית likuteitorah.com התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

· Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי. likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

© likuteitorah.com. או לספריית ליובאוויטש Sefaria מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל-

likuteitorah.com/he/torah-ohr/bereishis/3/ מתוך

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק